

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXIII рік видання. № 233, листопад, 2013

*І чужому навчайтесь,
У свого не учуйтеся...*
М. Шибанка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактор - Іван Ребошапка
Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Пристрасне «горіння» письменницької душі у «місці, де... нічого не трапилось»*
- ❖ *Поезія в прозі Ольги Кобилянської*
- ❖ *Ольга Кобилянська – «робітниця свого народу» або Відкритий лист до режисера Лучії Госсу-Лонджін*
- ❖ *«Сміються, плачуть солов'ї...» Борис Грінченко:
«Як живі покинуть мертвих,
Прийде та година,
Що ділами, не словами,
Оживе Україна*
- ❖ *Перлини всесвітньої літератури
Перша біографія Данте Аліг'єрі –
списаний з живого документ
і чудовий художній твір*
- ❖ *Синя ніч
(Оповідання із циклу «Промахи»)*
- ❖ *Кінотвір «Тіні забутих предків»*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

На 1-ій обкладинці:

*Загальний вид частини міста Ґура Гуморулуй,
де в підніжжі гори край лісу колись стояла рідна
хата Ольги Кобилянської (Докладніше про це в
«Нашому голосі» № 175).*

Іван РЕБОШАПКА

ПРИСТРАСНЕ «ГОРІННЯ» ПИСЬМЕННИЦЬКОЇ ДУШІ У «МІСЦІ, ДЕ ... НІЧОГО НЕ ТРАПИЛОСЯ»

До 150-річчя від дня народження Ольги Кобилянської

Класик румунської літератури Міхаїл Садовяну (1880-1961) у своєму оповіданні «Locul unde nu s-a întâmplat nimic» («Місце, де нічого не трапилось», 1933) описує патріархальне життя провінційного північно-молдавського «запорошеного і залітненого» містечка Фелтічень, в якому наприкінці XIX століття нічого примітного не трапилось, окрім, як оцінює він, такого морального злочину: проводячи свій час полюванням на зайців і теревенячи з товаришами по мисливству, мріючи написати якусь-то книжку та підтримуючи інтимні зв'язки з легковажною жінкою, принц Лай Кантакузін бере під своє протегує «крило» молоду дівчину Дарію, дочку сім'ї, складеної з ненажерливого батька-п'яниці, мачухи і майже божевільного брата, виявляє до неї людське ставлення, дає їй читати різні книжки і навчав хороших манер, внаслідок чого дівчина тасмно закохується в нього. Дійшовши заміжнього віку, Дарія стає рідкісною «партією» у «притупленому і невихованому» містечку. Коли ненаситний батько задумав «продати» її за добру ціну першому же сватачеві, Дарія напередодні весілля звертається за порятунком до принца, бо тільки він може врятувати її від примусового заміжжя, оскільки лише йому належить її серце. Але принц – людина лінквата і не бажаючи позбавитись власних самовдоволеннь – надає перевагу позашлюбним авантюрам, а не такому відповідальному поступові, як одруження, так що не воліє рятувати свою вихованку, хоча виявляє щирі прихильність до неї.

Описане Міхаїлом Садовяну – це приклад того, як в інтелектуалів, які красномовно проголошують високі ідеали та моральні принципи, інколи несподівано виявляється холодний нелюдський характер.

Фелтічень, як і багато інших містечок у північній частині Молдови, названий Міхаїлом Садовяну «Țara de Sus» («Горішня країна»), – до якої через історичні перемиї у своєму сприйнятті люди мимовільно зачислюють і південь Буковини, – це зовсім безвісне у ті часи торгове містечко, що знаходиться недалеко від південного кордону Буковини, в якій наприкінці XIX – на початку XX століть подібні Фелтіченам містечка-торги Ґура Гуморулуй, де народилася Ольга Кобилянська (27 листопада 1863 р.), Сучава, де перебула шість років, Кимпулунґ Молдовенеск, де вона прожила п'ятнадцять років,

не говорячи вже про села Ватра Молдовіцей, де часто гостювала у знайомих, та Димка, куди переїздила з батьками на певний час, також не відзначалися якими-небудь «гримучими» подіями. Патріархально-провінційний стан цих місцевостей, до речі, відзначає і сама Ольга Кобилянська, сходячись типологічно тотожними оціночними помислами з Міхаїлом Садовяну – на основі типологічно подібних у Молдові та Буковині суспільно-історичних та побутових реалій.

Парадоксальне, на перший погляд, поєднання двох протилежних оціночних складових заголовка даної статті здійснено цілеспрямовано – щоб виявити і належно підкресити той факт, що коли у Фелтіченах в згаданий період нічого важливого не відбулося (крім, щоправда, вражаючого життєвого факту, описаного Міхаїлом Садовяну), то у Кимпулунзі завдяки перебуванню в ньому молодій пристрасної Ольги Кобилянської, як відзначив цю рису її старший брат-юрист Максиміліан уже після прочитання перших її творів, «розгорілося» надто цікаве, самобутнє літературне «вогнище». Там (а інколи і в довколишніх місцевостях) велися цікаві дискусії на злободенні літературні й інші теми, наприклад, тема емансипації жінок, дискусії, в які вступали не лише українські інтелектуали гуманітарного, юридичного, медичинського й інших профілів, а й представники технічної інтелігенції, зазвичай німецького походження. До кола, в яке входила Ольга Кобилянська, належали і представники поляків Південної Буковини. А в щоденниковому записі від 18 серпня 1884 р., зробленому в Кимпулунзі, 21-річна письменниця відмічає, що на черговій вечірці кимпулунзького кола «бачила Емілія Попескула (???)», дуже вродливого, дуже розпатланого філософа, про якого колись мріяла. (...) Але я з ним перемовилася (цікаво – якою мовою – /P.) хіба що п'ятьма словами, бо довше говорити не мала змоги. Другого дня він поїхав».

Пристрасне «палання» кимпулунзького «вогнища» підтримувалося толковим знанням творчості найвидатніших письменників європейських літератур, перш за все Ольгою Кобилянською, яка завдяки батькові ще із самої молодості мала можливість позичати різні книжки з містечкової кимпулунзької бібліотеки, їй доставляли також брати і знайомі різні книжки з Чернівців.

(Продовження на 4 стор.)

ПРИСТРАСНЕ «ГОРІННЯ» ПИСЬМЕННИЦЬКОЇ ДУШІ У «МІСЦІ, ДЕ ... НІЧОГО НЕ ТРАПИЛОСЯ»

(Продовження з 3 стор.)

До п'ятнадцять років, зізнається вона у розпочатій 1921 р. автобіографії «Про саму себе», була «під особистим впливом [її] улюбленої вчительки» «не лише в школі, але і поза нею», змадяризованої словачки Міллер, яку «в своїй душі назвала «Пані Сталь» (= доказ того, що у молодий її вік Кобилянська уже знала, хто така Анна Луїза Жермена Сталь, французька письменниця, яка відстоювала свободу жінки), яка послужила їй прообразом для «першого довшого оповідання «Царівна». В цій же автобіографії відзначає Кобилянська, що на неї мали вплив такі західні письменники, як Готфрід Келлер (1819-1890), перед ним – Шпільгаген, «виховуюча німецька повістярка Е.Марлітт», Е.Вернер (1838-1918), «із скандинавців – Енс Петер Якобсен (1847-1885), пізніше великий психолог датський Герман Банг (1857-1912), норвезький Кнут Гамсун» (1859-1952), який у своїх романах зображав індивідуалістичний бунт проти обивательського середовища, шведський письменник Гюстав Єрштам (1858-1905), далі – Ібсен, Фрідріх Ніцше й інші.

У великій пошані молоді Кобилянської були німецькі класики Генріх Гейне (як відзначає 25-річна письменниця у щоденниковому записі від 17 березня 1888 р.), якого вона «читала постійно» (там же), та Йоганн Вольфганг Гете (щоденниковий запис 23 квітня 1888 р.), визначальні епіграфи з яких вона підбрала до своїх щоденників. Ознакою високого культурного рівня співучасників кимпулунзького «вогнища» було те, що Гейне, наприклад, служив об'єктом розмов на зустрічах, як та, що відбулася у письменника Романа Заклинського (1852-1931), коли 25-річна Ольга Кобилянська і католицький священник (= гра почуттів, образно виражених писаннями Гейне – *I.P.*) «...сиділи, підперши голови руками, й стиха розмовляли про Гейне...». «Він схвилюваним голосом казав мені гучні фрази, я відповідала саркастично й також схвилювано».(...) Після церковної відправи «він сидів напроти мене й розмовляв так спокійно, немов нічого не сталося, дражнив мене Гейне». До Гейне вона уподібнює декого з українських письменників (запис 31 липня 1889 р.). 23-річній Ользі Кобилянській (щоденниковий запис від 30 грудня 1886 р.) Гейне суголосно діє на відчуття нею «невимовної туги», коли вона, самітня, споглядає сторону, «звідки приходив її коханий Зерглер», і їй спадає на думку рядок з вірша Гейне «Самотній кедр на стромені в північній стоїть стороні...», з яким у душевному стані уподібнює себе. Почуття самітності пригнічує її душу, і вона, звертаючись подумки до близьких, зізнається у щоденнику: «Смійтеся, але я хочу одружитися з Швайгертом, професором університету, який мені снився...Ну, а якщо не з ним, то з Зерглером (...), або ще з кимось іншим, кого я люблю так, як тільки я вмію: палко, всією душею...Ох, я знаю, для мене буде жахливо залишитися старою панною... Для мене, з таким гарячим, шаленим серцем...». І далі – підсумкове визначення мислимого її темпераментного життя:

«Я не хочу силувати себе до спокою, бо це не життя. Як можна жити, коли ти не нуртуєш, не гориш?...», розділеною любов'ю, доданою ми, якої вона постійно прагнула, а її доля була немилосердною. Свої переживання з приводу нещасливого закохання (у згаданого католицького священника) вона виражає цитованим віршем з того ж Гейне: «Вперше може нещасливо/ Закохатись навіть бог./ Але вдруге безнадійно/ Закохається лиш дурень./ Що ж, я дурень, я кохаю/ Знов без жодної надії./ Сонце, місяць, світ сміється./ Я сміюся теж – і гину». У віршах Гейне вона відчуває свою душевну суголосність з ними: «На вечірці ніхто не буває цілком спокійний, хіба лише я, бо в мене, як у Гейне, в серці завше живуть одночасно глум, плач і сміх» (щоденниковий запис, Кимпулунг, 31 січня, 1887 р.).

Як випливає з її щоденників, у кимпулунзькому колі були й інші шанувальники німецького класика. Будучи запрошеною третього післявеликоднього дня до Б. (запис від 31 березня 1888 р.), Ольга Кобилянська «запитала його (того ж католицького священника – *I.P.*), чи він прочитав усього Гейне. Він відповів, що прочитав. Я недовіриливо засміялася й сказала: «Так швидко?» Він відповів, що читав днями й ночами, хотів познайомитися з ним, бо мені Гейне подобається, а він мене шанує».

У вираженні пристрасних душевних переживань слугує їй і Гете (запис 12 травня 1888 р.): коли під час концерту циганського оркестру її «любий ангел» (той же вищезгаданий католицький священник) сидів неподалік і «поглядав на (неї), як злодій, швидко, потайки, боязко, а все ж палко, лякаючись самого себе», «його жагучий погляд сколихнув усю (її) душу» (...), і «...тієї миті (вона) могла б сказати: «Спинись, хвилино, гарна ти!». У цей період молода Ольга Кобилянська відчуває певну душевну суголосність з героями Шпільгагена: «Шкода, що я вже скінчила читати Шпільгагенові «Загадкові природи». Він їх наче написав для мене, давно вже мені не траплялось такої чудової книжки, як ця (...). У Освальда така натура, як у мене, а в Ольденбурга така нещаслива доля, як у мене (...)... багато його (Освальда – *I.P.*) думок я собі виписала і хочу їх засвоїти, вони розумні й горді» (запис від 6 жовтня 1885 р.). Дружину старшого її брата Максиміліана Лілі вона порівнює з настільки ж люблячою жінкою з творчості Гете, лише що дружина Макса любить «тільки на свій лад».

У кимпулунзькому колі молоді Ольги Кобилянської представленою була і творчість Шевченка, як відмічає вона (запис від 27 листопада 1888 р.), що, гостюючи у Ванди Добжанської у Ватрі Молдовиці на її дні народження, «почала розповідати (Зерглерові, якого тоді кохала – *I.P.*) про Шевченка, про його чарівні вірші». Іншим разом вони читали поезії Лермонтова, проводили, як оцінює вона у щоденниковому записі від 13 вересня 1884 р., «чудові розмови». З Геньом (Євген Озаркевич, 1861-1916, брат письменниці Наталії Кобринської, лікар, громадсько-культурний діяч – *I.P.*), наприклад,

відзначає вона у цьому ж записі, «розмовляємо майже про саму лише літературу», вона «тисячу разів стверджувала для себе, що він надзвичайно інтелігентний хлопець». Розмовляли вони й на інші теми. У записі від 15 вересня 1884 р. читаємо, наприклад, що «Геньо майже цілий вечір розмовляв з Юльком (Юліан Кобилянський, 1859-1922, брат письменниці, гімназійний викладач давньогрецької та латинської мов – *I.P.*), вони сперечалися про теорію Дарвіна», і «Геньо майже весь час звертався до мене», «говорив так гарно й переконливо, я відразу йому повірила і теж стала прихильником теорії Дарвіна». З її щоденникового запису від 18 вересня того ж року дізнаємося, що Геньо «розповів (їй) про великих критиків Белінського, Писарєва та Лассалє», обіцяв прислати їй їхні книжки, додавши, що «у нас, бачите, Золя й Спенсера дуже читають». Із запису наступного дня (19 вересня) випливає, що на спільній прогульці з Густою (Густа – Августина Кохановська, 1868-1927, художниця, подруга Кобилянської) та Геньом розмова була про жіноче питання (яким Кобилянська захопилася згодом, читаючи Стюарта Мілля, як відзначає вона у кимпулунзькому записі від 1 січня 1886 р.), в якому Кобилянська погоджується з «дуже ліберальними поглядами» Гея про шлюб: «коли найбільші аристократки і жінки з великої буржуазії можуть діяти самостійно і після смерті чоловіків утримувати себе, то жінкам із середніх станів треба добувати якусь освіту, щоб самим утримувати себе (...). Він має слухність, – зізнається Кобилянська у щоденнику, – я згодна з ним». Доказом широкого обізнання 21-річної Кобилянської з європейською культурою є і її думка про джерело Геньових поглядів та їхню несвоечасність: «Це, – додає вона, – здається мені, ідеї Шеллі (Шеллі Персі Біш, 1792-1822, англійський поет, з якого Ольга Кобилянська взяла епіграф до свого оповідання «Вона вийшла заміж» – *I.P.*) й Жорж Санд (французька письменниця – *I.P.*), але він їх глибоко засвоїв. Тепер їх не можна здійснити, бо народ іще не достатньо освічений».

Підсумуванням того факту, чим був для молоді Ольги Кобилянської Кимпулунг й його околиці, чим вона там проймалася, «горіла», як зростала і як глибоко запали в її душу ці місцевості, чи не найпоказовішими є власні же її прощальні слова, написані (10 липня 1889 р.) у щоденнику за кілька днів перед тим, як мала покинути рідну місцевість: «Ще лише кілька днів я буду тут. Я смертельно втомлена, а надворі так дивовижно гарно. Знов стоїть місяць уповні, знов він осяває гори тьмяним чарівним світлом, і душу огортає лагідна туга. Я зціплюю зуби й насуплюю брови... Мій краю, мій милий краю, де в мені народилося стільки думок, де я стільки витерпіла, вистраждала, стільки передумала і перемріяла, від стількох речей відмовилася, як я сумуватиму за тобою і плакатиму кривавими сльозами! Прощай!».

Щоденниковий запис, здійснений в останній кимпулунзький вечір (12 липня 1889 р.), – це зразок незрівняної краси поезії в прозі, сповнений, як у 9-ій симфонії Бетховена, чи як

Родина Кобилянських.
Крайня справа юна Ольга Кобилянська

би висловився німецький естет Йоганнес Волькелт – блаженством трагічного: «Останній вечір. Я лише знаю, що такої гарної ночі, як ця, ще не було. Повний місяць, усміхаючись, тьмяно поблискував на небі, гори огортала блакитнява імла, ніби в казці. Моє серце краяла нестерпна туга, глибокий незбагнений біль...»

Так, останній вечір у рідному краю. Як би мені хотілося назавше затримати тебе в душі, тебе, де я стала тим, чим є. Прощай, милий, незрівняний, незабутній гірський краю, прекрасний улітку й чарівний узимку (...).

Тут, у рідному краю, належало б сказати останні слова. Тут я багато всього залишаю, велику частку своєї душі і своїх почуттів, багато образів, уяви і своєї сили (...).

До горла мені підступає клубок, хочеться кричати: «О, як я люблю тебе, мій гірський краю, який ти незрівняно гарний, який могутній і величний, який піднесений, казковий...».

Однак, для необізнаних з мовою письменниці тодішніх і сучасних мешканців Кимпулунга й його околиць пристрасне «палання» кимпулунзького «вогнища» і «горіння» в ньому молоді письменниці були і осталися навіть і по цей час «невидимими».

З-поміж усіх літературознавчих джерел найефективнішими і найпоказовішими для виявлення суспільно-історичного, конкретніше, побутового середовища формування самобутності письменника і сутності його творів бувають перш за все власні його зізнання, засвідчені у щоденниках та у листуванні з побратимами по перу й іншими особами. Листування та особливо щоденники Ольги Кобилянської (записи в Кимпулунзі до 1889 р., в Димці – 1889-1891) вповні підтверджують цю думку. Уважним їх прочитанням можна відтворити життєві умови становлення Ольги Кобилянської як письменниці, найважливіші грані її художнього профілю, «лабораторію» постання її творів і їхню самобутню природу, про що буде мова у наступній розвідці.

(Далі буде)

Іван КІДЕЩУК

Поезія в прозі Ольги Кобилянської

Ольга Кобилянська, класик української літератури, починає свою творчу діяльність в кінці XIX-го століття, включаючись в нову європейську течію того часу як проблематикою, так і формою, щоб спрямувати увагу в коротких психологічних оповіданнях та в своїх повістях на процес селянського життя, життя інтелектуалів і зокрема жінок, щоб висвітлити психологічним аналізом красу і глибину людської душі з новітньої точки зору. Як визначив Іван Франко, процес перебудови української літератури починає з Ольгою Кобилянською дрібними оповіданнями («Битва», «Людина», «Некультурна», «Valse melancholique» і ін.) зате зразковими поетичними прозами, що зразу вписали її в плеяду талановитих майстрів прози української літератури разом із Михайлом Коцюбинським, Василем Стефаником, Марком Черемшиною і ін., мотиви, за які її прозу вихваляли сам М. Коцюбинський та її близька приятелька Леся Українка, що зблизилась до неї – «царівни та гірської орлиці» Буковини – з любові до її письма, його значимості у новій європейській літературі.

Ольга Кобилянська не просто розповідає, а сильно переживає розказане, дрижить і купає розповідь у своїх почуттях, сердечності і щирості.

Вона описує деталі, відкриває різні суперечливості в душі та серці людини, лагідність або напруженість в щоденних відносинах між людьми, відкриває силу слова в їх діалогах, емоційність та ліричність їхнього світовідчуття, пізнання та самопізнання, визначає їхні реакції перед природою і природи перед ними, бо ж людина невід'ємна її частина.

Ліризм просікає всю творчість Ольги Кобилянської і навіть тексти, які були написані німецькою мовою і пізніше українською («Природа» – 1888; «Царівна» – 1895), але крім ліризму, творча сила і краса авторки полягає в музичності слова. Те, що демонструє в цілому поетична проза. Алла Лимаренко називає малу прозу Ольги Кобилянської суміжним мистецтвом: поезія – проза – музика (див. «Аудіодискурс малої прози», «Наукові записи». Філологічні записи. Випуск 94), а Іван Франко відмічає її незвичайну «тонку філігранність», чим піднімає

авторку на п'єдестал важливих поетичних талантів. Цікаво, що початки Ольги Кобилянської в українській літературі стоять під знаком західно-європейського впливу, зокрема німецької неоромантичної літератури, тенденції, що визначаються ліричними віршами в прозі, а якість справжнього ліризму залежить від інтенсивності ліричного спалаху, який в Царівні Буковини був настільки бурхливим і природним, немов співи солов'їв та запіненіх річок, що збігають з гір, шукаючи поміж камінням притулку.

Перша із новел «Природа» з'явилась в українському варіанті майже після десяти років від її написання, в 1897 р., а герої – молода пара, дівчина-пані та парубок-гуцул, зовсім несхожі і навіть протилежні вихованням, психологією і соціальним статусом, але їхня випадкова зустріч відкриває невідомий спалах чудових почуттів, і якраз ці свіжі душевні стосунки зігрівають незнайомих словами-почуттями, може, й спалахом любові й поваги між дівчиною і парубком, що відкривають одне одного із самого початку без того, щоб бачитись віч-на-віч: «Двері від хати отворилися, і вийшов трохи зігнувшись, молодий гуцул з сокирою... (...). Високий, гибкий, кріпко збудований, як усі його племінники, мав лице чудно гарне. Воно було мрячно задумане, навколо уст ніжне і в верхній частині слов'янське... (...). Його одяг підносив красу його тіла» (див. «В неділю рано зілля копала», Київ, 1986, с. 161).

І парубок, присівши у лісі на камінь закурити люльку, покмітив дівчину-паню з лицем, «як перлова матиця», гарними очима «безконечно сумними»:

«Мовчки видивилися вони на себе хвилинку...
– Дай тобі, боже, здоров'я, пані! – сказав нарешті несміливо і випрямився.
– Дай і тобі, боже! – відповіла трохи втомленим голосом і кивнула на нього, як знайома... (...)
Йдучи за нею, красується її ходом, червоняво-русявими косами.
– Кудя ти йдеш? – запитався і зрівнявся з нею.
– У ліс» (там же, с. 164).

Так починає лагідний діалог, а хлопець відкриває свою

Ольга Кобилянська і Леся Українка

неприємність із панами через зрізану ним смереку і навіть проклинає їх за їхні розпорядки. Вона, хоч пані, не гнівається і навчає його, що він думає серцем, а не головою, і треба було вчитися.

Відповідь хлопця – заперечлива, бо й він оцінює вчених, крім їхньої злости, бо ж ніхто «не спіймав Бога за ноги» і ніхто своїм розумом нічого не вдіє без Божої мудрості та волі. Потім радить пані, хай вибирає собі мудрих панів, бо вона, певне, багачка, та додає, що й він багач, бо «всі дівчата гинуть» за ним. Сміються одне з одного, а коли запитала, чи вона гарна, він, спантеличений, сказав, що «така... така, як образ матері Божої в нашій церкві», і на те вона засміялася та обоє зацікавила, щоб пізніше продовжувати діалог про все-все і зблизитись, немов кохані, всупереч волі дівчини, яка паде, «мов зломлена пальма» в «кліщах» сильного обійму, бо «красна, така красна» була і навіть сон йому пізніше шептав: «мусиш мене шукати»... От і казка новозакоханих на перший погляд! Погляди, думки і слова та якісь дикі почуття оволоділи молодими на фоні краси та гармонії. Перед нами переплітаються сцени реалізму і натуралізму, які відкриваєм і в творах «Людина», «Царівна» (1898), «Аристократка» (1891), «Він і вона» (1892), «Час» (1895) тощо, але й неоромантизму, яким авторка звертає увагу на героїв, відокремлених із маси народу, людей, які особисто пориваються до високих ідеалів (Ins Blau), як зазначує перша і, може, найкраща із критиків творчості Ольги Кобилянської Леся Українка.

Відносно стилю зазначуємо постійні діалоги й монолози та описи зовнішніх й внутрішніх рис героїв на фоні чудової краси природи, яка немов відлунує їхні почуття. Людина – частина природи, гармонізується із нею почуттями, ошчасливлються красою ближнього та красою природи, а пейзажі набувають форми поезії:

«Великанські, порослі лісом верхи гір/
синьо-темні пропасті, праліси/
буйні полонини – усе разом погружене в синьому,
і не далеко все те було... /.../
Навкруги тишина, самота і шум лісів».
(«Природа», с. 174).

Це – природна феєрія, божественна, окутана синіми небесами, тишею й самотою, шумом лісів – земних свідків нашого неспокою, зображена кількома чудовими означеннями та штрихами силабо-тонічних коротких речень.

Дуже подібний твір «Він і вона», цього разу побудований тільки на монологах, якими авторка відкриває глибину людської душі, її шукання, суперечливість та гармонійність, між ним і нею, лікарем (німцем) і пацієнткою (українкою), психоаналіз, що розвивається визивно до ніцшевого вчення за обраним мотто: «Der Mensch ist etwas was überwunden werden soll» / «Чоловік – то щось таке, що його треба побороти». (Also sprach Zarathustra/Так говорив Зарату-

стра, с.187), тому що, всупереч негативним виступам критики, Ольга Кобилянська не запродала теоріям Ніцше, бо текст, незважаючи на глибину людського серця й душі, доказує, що людина в безмежній любові до життя бореться проти смерті і виліковується тільки любов'ю навіть перед смертю. Любов рятує все і всіх, відмоложує, переступає соціальні перепони, обдаровує людей дитячою щасливістю і невинністю, готує навіть щасливий перехід в потойбіччя:

(Вона) «Несказаний сум наповняє моє серце,
коли згадаю годину смерті./
А я можу так легко вмирати./
Тепер осінь./
Сього року мені гірше, як минулого./
Як мені навесні буде,
а відтак знов восени,
і знов навесні?.../
Ох, Боже, Боже! Не бути більше!
Бути забутою!» (с. 190).

(Він) «Ах, як вона подобалася мені,
та й яка вона (...)
А її очі, о милий Боже,
що в неї за очі!
З-під велону не бачив я їх досі добре,
З її білого личка сяють вони ... блиском,
темно-сині вони/
а голос її, о!
Він не з тих срібних дзвінких... голосів,
у неї милий голос, м'який і ласкавий,
мов оксамит /...» (с. 195).

(Вона) «Се не казка./
Я відчуваю, як любов підтинає мої сили./
Деякі остаяться при тім здоров'ю рум'яні,
інші плачуть, зітхають і потішаються,
а я стала поважна і втомлена.../
І він став іншим. Чому ж би то?
Став тихий і поважний і лякається мене/
/.../ і то все зветься – любов!
Вона поважна як смерть/
Те, що я маю його завсігди перед душею,
то чудова річ./
Тепер нема для мене ні будуччини,
ні минувшини;/
Лиш одно є, – що я люблю його!» і т.д. (с. 204).

/.../

(Він) «І чи я почуваю в собі силу – /
остатися для неї завсігди наймилішим
і поваги найгіднішим?
Тоді стало б наше подружжя
тим прегарним відношенням,
що визначає людину...» (с. 205).

(Продовження на 8 стор.)

Поезія в прозі Ольги Кобилянської

(Продовження з 7 стор.)

Він і вона – чоловік і жінка, любов і смерть – поважні дві сили, вони і подружжя – любов'ю «визначають людину», а це ж філософія і поезія життя, записані білими віршами в прозі, причому не нижчі поезії любові давніх Данте або Петрарки, чи ближчого до нас Шекспіра, своєю поетичною і безсмертною красою. Цікаво, що авторка використовує дуже скупо художні засоби – порівняння, метафори, але силою думки і слова, вустами героїв, чи своїми деталями про інтонації, погляди й почуття, мовним ритмом та розмовним стилем, уривчастими реченнями, що випливають з глибини душі, відкриває таїнства людської пари, чоловіка та жінки, оцінює їхню красу та життєву гармонію любові.

Поетична проза Ольги Кобилянської сповнена емоційністю, асоціативністю та життєвою настроєвістю і тому «насичена рефлексіями почуттів, зміною психіки станів» тощо – зауважує Юрій Кузнецов (див. післямова «Художня майстерність Ольги Кобилянської», том «В неділю рано зілля копала», Київ, 1986, с. 455). На думку того ж критика, «Драматичність і ліричність – два стильових начала, які взаємопроникають майже в кожному окремому творі Ольги Кобилянської» (там же, с.455).

Ліричні начала зустрічаєм в поетичних образах «Жебрачка» (1888), «У Св. Івана» (1890), «Час» (1895), «Покора» (1897), «Під голим небом» (1900) і т.д., які розкривають чудові портрети, краєвиди Карпатських гір та синьооких небес Буковини. У творі «Жебрачка» зображена стара темна й нещаслива жінка, яка не просить, а скавулить безнадійно цілими днями, поки змилюється хтось з перехожих, що протиставиться світлому, божественному й велетенському краєвиду близьких Карпатських гір:

«Великанська, на піраміду подобаюча,
густо залісна гора вносила під небозвід./
Біля неї темний вузький яр.../
Заліснених гір і скель» (с. 179).

Історик літератури Сергій Єфремов, її сучасник, залічуючи поетичну прозу Ольги Кобилянської до символістики, вважає, що найбільша краса її творчості – це пейзажі, живі, зворушливі яскраві й розкішні (див. «Історія українського письменства», Київ, 1995, с. 555). Вони завжди включають людину у свій топос як основу їхнього існування, їхньої долі-недолі:

«Ліс переповнений свіжим, смоляним воздухом, /
а я лежу в м'якім моху серед відвічних смерек /
та через щілини сплетеного гілля шукаю синього неба...
Немов живе золото, грає по вершках дерев сонячне проміння,
миготить свавільно й зазирає в найглибшу глибину лісу./
Мило мені й спокійно серед тої лісної тишини.../
Ха, Ха! Спокійно?!

Адже чоловік – то немов та ріка бистра,
що мчить вічно вперед, вперед – /

і не знає ні супочинку, ні спокою...» («Час», с.211).
В кількох рядках визначається поезія-драма людського неспокою, невинних шукань людини, мрій та суперечностей таки там, де верхи гір цілують сині небеса, де досягнений екстаз людини скоро торкається земного, розмежовуючи час вічності й минучості.

Почуття екстазу подібно визначається і в шопенівським нарисі «Impromptu phantasie», коли чудова пристрасна музика відкриває десятилітній дівчинці безмежну любов до музики, але вона вже дорослою ніколи не заграє славу сонату Шопена, як той колишній майстер, що виливав ті «Солодкі, упоючі, сумовиті звуки. Роздражнюючі, пориваючі, покликаючі, вбиваючі...» (див. с. 210). Дана композиція демонструє словом, що музика очищає людину душевно своїм катарсисом, а «Valse melancholique» піднімає ці надзвичайні почуття до вершин людської майстерності і переживання, бо героїня помре під вбивчою струною музики.

Ту саму висоту почуття спричинює «воно» – дитя, те, що єднає подружжя в любові, а щоб врятувати його, то вже не зупинить ні вітер, ні страшна хуртовина зимою:

«Зривався і утихав раптом./
Прилягав до землі й затаював віддих.../
потім зривався шалено і, знявшись широким крилом угору,
рвав білі хмари нижніх сніжин у свої обійми./
І, розшалівшись із ними, мчався дико помертвілим морем» («Під голим небом», с. 304),
та: «Між ними обома сиділо воно./
Носило сліди його і її на собі/
й було осередком, годиною іскри божої в обох їх душах,
осередком їх любові» (там же, с. 308).

Кожний твір малої прози пишається своєю поетичністю, але найбільшій увазі заслуговують з цієї точки зору «Битва», «Рожі», «Там, де зірки пробивались» та «Мої лілеї», останні дві названі поезією в прозі.

Вперше в українській літературі Ольга Кобилянська обрала природу за головного персонажа поетичного твору «Битва» (1896), який побудований на основі персоналізації.

Якщо варварське винищення лісу іноземцями Австро-Угорської імперії в околиці Руської Молдовиці, зараз в Сучавському повіті, не освідомило місцевих мешканців до протесту, тоді природа сама, ліси, гори і ріки піднімаються на захист божественного топосу від трагедії, і це стається таки після першого удару сокири, коли дерева затамували подих: «стривожений шепіт, зітхання, врешті піднявся шум, немов від вихру, наповнив далеко високо воздух, як шум моря, що аж ставало лячно, збився під хмари, а наостанку зашуміла буря» (ст. 219).

Це ж прийоми імпресіоністичної образності, якими авторка будує гімн природі, що захищає земний рай та

людину від свавільників.

Жахливий час в природі змальовується грандіозною сценою благаєнь столітніх дерев, що жили спокійно в безмежних лісах або на шпильях гір, а тепер шукають порятунку:

«Деякі протягали свої стрійні рамена широко до неба,
ніби о що благаєли./
Лиш деякі?/
Скільки їх тут було,
а їх було так багато,
що ніхто не був у силі зчислити, –/
всі виганялись вгору й благаєли о життя./
Навіть воздух був повний того бажання!
(«Битва», с. 222-223)
Або: «Трави й квіти,
Папороть заговорила пророчим шелестом,
або чашки найнепорочніших цвітів/
розвинулися у викинені цвіти./
Страх, що вони могли б завтра перестати жити,
збудив у них жадання показатися в повній красі» (там же).
І крах: «Довгий, тяжкий час, – і столітні полягли./
Прості, повбивані, лежали умоцнені у власній зелені./
/.../ Ще лежали столітні на горах,
однак не поодинокі./
Гори були обсіяні їх трупами направо й наліво/
Лежали й скісно, поперек і рівно» (там же).

Сумна поезія Ольги Кобилянської може служити і зараз протестом проти спустошення і пограбування краси і багатства наших гір, і тим болючіше є те, що й сьогодні варварську битву продовжують свої ж такі «сини» за гроші, в зневазі до Бога, природи й невинного терпеливого народу.

Не могла бракувати в поетичній прозі Ольги Кобилянської ні безкрая рівнина України з річками, полями й лісами, зеленню й квітами, з вічною окрасою оспіваного степу степом:

«Під самим лісом плила вузька, глибока ріка./
Змивала коріння старих дубів, холодила берег,
на яким виростало буйне зілля, густі, дикі корчі дерев (...)
По ній пишались водні рожі,
а ще більше їх широкі, зелене листя./
Рівнина, що припірала до лівого берега –/
се широкий Степ українській./
По нім грала розпорошена безконечно туга
і одностайний сум /.../
За чим?/
Що зірки в нім не пробивались»
(«Там зірки пробивались» с. 312-313).

Щоб зрозуміти світ божественної краси, який охороняє і славить ПОЕТЕСА Ольга Кобилянська поезіями в прозі, назвем ще два тексти: «Рожі»(1896) і «Мої лілеї», в яких дізнаємось про казку долі роз, їхню красу – минучу, якою треба милуватись, як і життям нашим, цінити її. В тій самій мірі треба любити й цінити життєві «лілеї» – духовні скарби наші: пустиню – біль, довір'я у власну дитину, любов

істинну, поважну, як смерть та самотність. Тексти – це свідчення того, що Ольга Кобилянська своєю творчістю складала неповторні гімни красі природи та людським почуттям ліричними перлинами, що окрашають не тільки життя, людину, але й всесвітню літературу. Недаремно Дмитро Павличко писав, що Ольга Кобилянська дарує нам «естетичну насолоду» і «цілу енциклопедію жіночої душі». «Як багато важить слово», – оправдовував І. Франко те, що доказує Ольга Кобилянська своєю поезією в прозі:

«Є трояка любов./
Та, що годується ласощами,
що годується поцілунками,
і, та, що поважна, як смерть,
годує сама себе і сльозами,
і горем, і сумом, і самотністю,
а поза гробом – золотою тінню пам'яті –/
споминами про її святу нескорену силу».
(«Мої лілеї», с. 327)

Так Ольга Кобилянська дарує незабутню і вічну поезію любові, свої «лілеї» гідного і творчого життя.

Стиль О. Кобилянської – чистота від краю до краю, простота й елегантність, мистецька краса, в якій бушує поезія ліричного «я», розлита білим віршем від однослівних або простих речень до поширених, залежно від висловленого почуття, часто риторичних та силабо-тонічних конструктів, деколи афористичних, на рівні монументалізму природних моделей, стилем літературного аристократизму справжньої Принцеси української літератури.

Вона залишила нам у спадщину мистецтво-святинище, в якому Природа і Людина – головні персонажі, своїми мешканцями, травами і квітами, лісом, ріками й горами, чоловіком, жінкою і дітям, виступають у ліричних іпостасях колонами нашого земного існування і світлом нашого життя-буття, разом з божественними, пречистими почуттями, якими нагороджена людина споконвіку і яких захищає та вшановує авторка своєю поетичною прозою в цілому, невмирущими оповіданнями, нарисами і повістями.

Михайло Гафій ТРАЙСТА

ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА – «РОБІТНИЦЯ СВОГО НАРОДУ» або ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДО РЕЖИСЕРА ЛУЧІ ГОССУ-ЛОНДЖІН

«Я про себе не маю що багато сказати.

Я роджена на Буковині в малім містечку в Гура-Гуморі року 1863, 27 падолиста, в глибині гір Карпатських, яко донька небагатих родичів, і наука, котру я побирала, була така дрібна, що годі про неї і згадувати. Покінчила всього 4 нормальні класи...»

Ольга Кобилянська «Біографія»

Недавно в одній з румунських телепередач, в якій було презентовано один з епізодів відомого в Румунії документального серіалу «Меморіал болю», присвяченого жертвам комунізму, його кінорежисер Лучія Госсу-Лонджін заявила, що у Чернівцях біля пам'ятника національного румунського поета Міхая Емінеску стоїть пам'ятник якоїсь невідомої письменниці Ольги Кобилянської.

Ого-го-го, шановна пані Госсу-Лонджін!.. Якщо Ольга Кобилянська така невідома, тоді навіщо було зводити їй пам'ятник? Навіщо було називати її іменем Чернівецький академічний обласний український музично-драматичний театр? Навіщо було називати її іменем одну з головних чернівецьких вулиць? Навіщо було відкривати Літературно-меморіальний музей Ольги Кобилянської?

Якщо Ольга Кобилянська така невідома – „scriitoare obscură”, – як висловились ви, пані Госсу-Лонджін (обскур – рум. тут невідомий, незначний), тоді навіщо треба було будувати їй пам'ятник-погруддя у румунському містечку Гура Гуморулуй, в якому вона народилась і провела роки дитинства?

Якщо Ольга Кобилянська така незначна, тоді навіщо треба було друкувати її твори (повість «Земля», оповідання «За готар», «У св. Івана» та «Банк рустикальний») на румунській мові поверх восьмитисячним тиражем, у такому престижному видавництві, як Editura pentru Literatură Universală, București (Видавництво всесвітньої літератури, Бухарест), 1964 року, у перекладі Марчела Гафтона та Євгена Мигайчука?

Навіщо Ботошанський театр ім. Міхая Емінеску поставив п'єсу Ольги Кобилянської «Царівна» (за сценарієм Василя Довгого та перекладом Івана Кідещука), і навіщо в шкільній програмі (для випускного екзамену з української мови) затвердженій Румунським міністерством освіти, фігурують повісті Ольги Кобилянської «Земля» та «В неділю рано зілля копала»?

Якщо такий «славнозвісний», та «інтелігентний» кінорежисер, як Лучія Госсу-Лонджін, перед тим, як молоти дурниці на державному телебаченні (яке підтримують фінансово всі жителі Румунії, в тому числі й українці, а їх зараз близько ста тисяч), зиркнула б бодай краєчком ока на те, яку інформацію про Ольгу Кобилянську видає «всезнайко інтернет» (румунською, англійською, французькою та іншими мовами), то могла довідатись про це все, і навіть про те, що повість «Земля», якою Ольга Кобилянська започаткувала символізм як модерністську течію в українській літературі, було перекладено багатьма мовами світу, і те, що Олександр Довженко у 1930 році зняв однойменний художній фільм, який був зачислений тоді до десятки найкращих фільмів світу і донині вважається хрестоматійним, і що цю повість було інсценізовано у Чернівецькому українському музично-драматичному театрі, названому її іменем, а також відомий художник С. Адамович створив до неї ряд гравюр. Ще могла дізнатись і про те, що за творами письменниці знято фільми: «Вовчиха» (1967), «Меланхолійний вальс» (1990) та двадцятисерійний телесеріал «Царівна» (1994).

Також і про жіночий ідеал Ольги Кобилянської могла дізнатись – про те, що письменниця брала активну участь у так званому феміністичному русі і в 1894 році стала однією з ініціаторок створення «Товариства руських жінок на Буковині», навіть видала брошуру під назвою «Дещо про ідею жіночого руху», якою порушила питання про тяжке становище жінки «середньої верстви», і завжди виступала за рівноправність жінки й чоловіка, за її право на гідне життя.

І ще могла дізнатись про те, що якраз цього року, коли вона так образливо висловила про Ольгу Кобилянську, понад сорок п'ять мільйонів жителів України та понад п'ятнадцять мільйонів українців, які живуть поза її межами, між якими і українці Румунії, святкують 150-річчя від дня її народження.

Ольгу Кобилянську шанували, шанують і будуть шанувати, бо як говорив український письменник Румунії Степан Ткачук, «...обранці муз ніколи не складають руки навхрест, не стуляють повік, а тільки стають аргонавтами тамтого світу (...). Тому над їх гробами час закам'янів, а вітри перетесують його на пам'ятник безсмертя і на розкрити Книгу Життя, на сторінках якої

роки писатимуть золотими буквами все те, що доля заборонила писати їм».

Кожний прийдешній рік матиме, що сказати, і знатиме, як сказати про письменницю і людину Ольгу Кобилянську, яка живе поза часом, форма й сутність її існування – це пам'ять, власне, вона і є пам'яттю, і тому вона вічна, як і всі митці. А пам'ять не минається. Пам'ять передається з роду в рід, і триває ввіки-віків для того, щоб потомки могли споминати незлим тихим словом. З часу не дано вийти нікому й нічому, час перетворюється в нагороду, або в помсту, і його можна затримати тільки в слові, надто ж у слові написаному й записаному. Писання ж – найвища втіха й найтяжча мука, «...пишуть три пальці, все тіло болить», – казав Іван Величковський, а Ольга Кобилянська жила задля того, щоб писати. «Моє життя було б пуста хата, коли б я не могла більше працювати. Тоді хочу очі замкнути. І нехай мене впустять до гробу – до моїх родичів і дорогого незабутнього брата Володимира...» – писала О. Кобилянська в листі до проф. д-ра Степана Смаля-Стоцького.

А в березні 1927 року в своїй «Автобіграфії» писала теж:

«Та я держусь, скільки маю сил, і не піддаюся.

Моя літературна програма ще не скінчена.

Доки?

Я думаю, до посліднього віддиху мого».

Всі, хто знав Ольгу Юліанівну, говорили те саме, що вона була доброю, скромною, простою і люб'язною. Марамороський письменник Гаврило Клемпуш, якому пощастило познайомитись і навіть листуватись з письменницею, писав у 1963 році, коли відзначалось 100 років від дня її народження: «Дуже хотілось побачити Ольгу Юліанівну, подякувати за ту втіху, яку приносять її твори. І ось у 1940 році я потрапив до Чернівців (...). Я дізнався, де мешкає Кобилянська і наважився зайти до неї: розповідали, що вона дуже гостинна, люб'язна.

Ольга Юліанівна саме щось писала. Кімната її була скромно обставлена. Я трохи розгубився, але, зустрівши погляд розумних, добрих очей, які, здавалось, випромінювали тепло, оволодів собою, привітався, відрекомендувався. Письменниця запросила мене сісти і почала розпитувати, що пишу (виявляється, їй було про

це відомо). Я зніяковіло відповів, що нічого.

– А то чому ж? – запитала здивовано, з докором.

Я відповів, що там, на Мараморощині, залишилися старенькі, безпомічні батьки, і я хвилююсь за них.

– Нічого, синку. То все влаштується, – сказала. – А творчої праці кидати ніколи не слід».

Ось, лиш подивіться, пані кінорежисер, якою

Актори Ботошанського театру ім. Міхая Емінеска на поклоні під оплески вдячної публіки після театральної вистави «Царівна», яка з успіхом пройшла в Бухарестському театрі «Нотара»

була, невідома для ваших вузьких літературних знань Буковинська Орлиця Ольга Кобилянська, яка називала себе просто і скромно – «робітницею свого народу», але для української літератури вона стала окрасою, бо твори її, пройняті глибоким ліризмом, драматизмом та життєвою правдою, – справжні літературні скарби.

Надіємось, що ви, пані Лучія Госсу-Лонджін (хоча важко повірити в це, маючи на увазі ваш вік), навчитеся поважати людей, митців та літературу, бо не годиться ображати навіть одну єдину людину, а що вже говорити, коли йдеться про цілу націю, яка налічує понад шістьдесят мільйонів.

Так, вся українська нація зберігає і шанує пам'ять тієї, яку ви назвали незначною, невідомою письменницею, бо «тільки зберігаючи спогади про інших, залишаємо пам'ять про себе», – писав Максим Рильський. Адже пам'ять – це Вавилонська Вежа, яку ніхто не може зруйнувати.

В романі «Я Богдан» Павло Загребельний так і пише: «Хто сказав, ніби Вавилонська Вежа завалилася? Люди й далі будують її, не зупиняючись, тільки зветься вона пам'яттю. Будують мільйони безіменних, щоб одиниці стали пам'яттю. Яка несправедливість!»

А, може, це і є найвища справедливість і доцільність життя?

«Вміються, плачуть солов'ї...»

Іван КОВАЧ

БОРИС ГРІНЧЕНКО: «ЯК ЖИВІ ПОКИНУТЬ МЕРТВИХ, ПРИЙДЕ ТА ГОДИНА, ЩО ДІЛАМИ, НЕ СЛОВАМИ, ОЖИВЕ ВКРАЇНА»

27-го листопада (9 грудня) 2013 року сповнилося 150 років від дня народження відомого українського поета і прозаїка, педагога, лексикографа, літературознавця, етнографа, історика, публіциста та громадського діяча, який, як захисник та поширювач української мови в школах і установах, мав і деякі псевдоніми, а зокрема літературні: Гречник, Б. Вільховий, П. Вартовий, Перекотиполе, Л. Яворенко, Василь Чайченко.

А може, й інші. Він же був автором початкових посібників/підручників з української мови та літератури і шкільних книжок для читання. Йому не звісно, що Б. Грінченко – укладач славнозвісного тлумачного «Словаря української мови» в чотирьох томах та співорганізатор і співкерівник Товариства «Просвіта», великий україніст та українець?!

Народився Борис Грінченко на хуторі Вільховий Яр (яка прекрасна назва!) в Харківському районі в дрібнопоміщицькій сім'ї. Вчився, багато вчився, зокрема, в Харкові. Записував фольклор, займався самим собою, освічувався. Купував книжки за заощаджені гроші від здобутого у батька шевця заробітку. Бо й сам шевцював...

Але ж – легенди, казки і ті ж пісні... Але ж (так само) «першими» учителями в галузі літератури Грінченко вважав Скотта, Дж. Байрона, В. Гюго, О. Пушкіна, М. Некрасова, О. Кольцова. Не інших.

І 1904 рік. Коли Грінченко виявився одним з лідерів Української демократичної партії, потім Української радикальної партії та Української демократично-радикальної партії. Була ще й Київська града, коли Грінченко редагував «Словар української мови»... Та що не було? Бо Грінченко був всюдисущим. Був і редактором журналу «Нової Громади» та «Громадської думки» (1906 р.). Він добився за «проведення національно-культурницької роботи» за своє українство і проти великодержавно-шовіністичної урядової російщини в Україні.

Помер Борис Грінченко не в Україні, а в Італії 6 травня

1910 р. в Оспедалетто; був перепохований на Байковому кладовищі в Києві.

Грінченко писав оповідання – «Чудова дівчина», «Сама, зовсім сама», «Олеся» та інші, повісті «Соняшний промінь», «На розпутті», «Серед темної ночі», «Під тихими вербами» та багато інших – до 50-ти, драми, присвячені історії. Написав у трьох книгах «Етнографічні матеріали, зібрані в Чернігівській і сусідніх з нею губерніях», впорядкував збірки народної творчості «Пісні та думи» (1895), «Думи кобзарські» (1897), «Веселий оповідач» (1898) та багато інших.

Чимало чого написав Грінченко в галузі поезії. Це, зокрема, збірки «Пісні Василя Чайченка» (1884), «Під сільською стріхою» (1886), «Під хмарним небом» (1893) та інші, та багато інших...

Народна освіта була його гордішою темою, він виступав

паючи у роботах, як «Яка тепер народна школа в Україні?» (1896), «Народні вчителі і українська школа» (1906), «На беспросветном пути. Об украинской школе» (1906) та інших, за україномовну освіту. Він бажав бажав української рідної мови у школах України, дбав про «чистоту української літературної мови» (шкільні підручники «Українська граматики», «Рідне слово» та ін.), написав спеціальну статтю «Популярні книжки» з метою народного читання по всіх-усюдах.

Але ж Борис Грінченко, як відомо всім, і особливий поет. Йому його включив Іван Франко у свої «Акорди», у антологію української лірики від смерті Шевченка, з якої ми виберемо дещо для читачів «Нашого голосу».

Та не забудемо додати до них, до поезій, вибраних Іваном Франком, також і одну з «найяскравіших» творів Б. Грінченка – «Землякам, що раз на рік збираються на Шевченкові роковини співати гімн «Ще не вмерла Україна» (1898 р.), «в якому поет висловив своє бачення про ставлення української псевдоінтелігенції (як і нашої – н. В.С.) до України». Не на жаль, а на добро і на народне ставлення. Читайте вірші Б. Грінченка на стор. 13-14.

Борис Грінченко та Іван Франко

«Вміються, плачуть солов'ї...»

Борис ГРІНЧЕНКО

ВОНА СПІВА

Вона співа – і серця поривання
У згуки ті вона перелива;
Горять огнем безмірного кохання
Її пісень пекучії слова.

Вона співа – і очі молодії
Ясніш од зір засяли із-під вій...
О, скільки в їх незломної надії,
О, скільки в їх на щастя любих мрій!

Нехай співа, нехай ті співи ллються,
Хай очі ті і сяють і сміються,
І хай огонь кохання в їх горить!

Нехай співа! Удруге вже така
Не зацвіте весна їй золотая,
Яка цвіте в душі її в цю мить!

ЗА ВІКНОМ ВІТЕР ВІЄ

За вікном вітер віє і б'є, і шумить,
Аж убога хатина тремтить і дрижить.

Не хотів би я в полі тепер пробувати;
Хоч не хочу, та треба йти долі шукати.

Хоч знайду, не знайду, світ за очі піду,
Тільки темно йти – чи до краю дійду?

Не лякай мене, ніч! Наша доля усіх –
Серед темряви йти і хуртовин страшних.

Не лякай мене, ніч! Не злякаюся я!
Я на те народивсь, така доля моя.

Не лякай мене, ніч! Не злякаюсь, піду:
Може, долю знайду, а скорійш пропаду.

КАЖУТЬ: БОГ НЕРІВНО ДІЛИТЬ

Кажуть: Бог нерівно ділить.
Жде, щоб люди поділились
По-братерському, без сварки, –
А вони і посварились!

То дурниця! Я не вірю!
Бог робити так не може:
Він же Бог і має силу,
Хай поділить нас, як гоже!

А як сили Він не має
Порівняти шати й лати,
Нащо зводить на сварку?
Нащо кепсько поділяти?

ЗЕМЛЯКАМ,

що збираються раз на рік
на Шевченкові роковини
співати гімн «Ще не вмерла
Україна»

Ще не вмерла Україна,
Але може вмерти:
Ви самі її, ледачі,
Ведете до смерті!

Не хваліться, що живе ще
Наша воля й слава:
Зрада їх давно стоптала,
Продала, лукава.

Ваші предки торгували
Людськими правами,
Їх продавши, породили
Вас на світ рабами.

Не пишайтеся ж у співах
Ви козацьким родом:
Ви раби, хоча й пани ви
Над своїм народом.

Україна вам не мати;
Є в вас інша пані,
Зрадних прадідів нікчемних
Правнуки погані!

Тільки той достойний щастя.
Хто боровсь за його;
Ви ж давно покірні слуги
Ледарства гидкого.

Ви ж давно не люди – трупи
Без життя і сили,

Ваше місце – кладовище,
Яма та могили.

Як живі покинуть мертвих,
Щоб з живими стати,
«Ще не вмерла Україна»
Будемо співати.

Як живі покинуть мертвих,
Прийде та година,
Що ділами, не словами,
Оживе Україна.

ВІТЕР ВІЄ

Вітер віє, плеще хвиля,
Човен хоче потопити, –
Ти ж керуй туди спокійно,
Де твоя мета горить.

Сонце сяє, вабить душу,
Усміхаючись, земля, –
Ти ж керуй туди спокійно,
Де горить мета твоя.

ХВИЛЯ ЗА ХВИЛЕЮ

Хвиля за хвилею плеще й зникає,
Зникла – і сліду за нею немає...
На що з'явилась і втопла у морі,
Хто теє знає сказати?

Те, що зникає в безкраїм просторі,
Знову чи може вставати?

Я – така хвиля всьому світовому
Морі таємному, морі хисткому, –
На що з'явивсь і умерти я маю –
Хто теє може сказати?
Мучусь, радію, клену і кохаю –
Все, – щоб у ямі сховати.

О, дорогі мої, ті, що так дуже
Вас моє серце кохає недуже,
Так, як і я, ви душі моїй милі,
Втонете в морі хисткому.
Де ж ми зустрінемося – з хвилею хвилі, –
Те невідомо нікому.

(Продовження на 14 стор.)

«Вмиються, плачуть солов'ї...»

(Продовження з 13 стор.)

СЕРЕД ПОЛЯ

Блакитними небо сія глибинами,
Поля попід небом прослались безкрайні;
Іду я обміжком – шумлять колосками,
Шумлять і хвилюють лани урожайні.

Назад озирнуся, там далі високі
Сіяють-мигочуть блискучі палати,
І тільки-що мріють у балці глибокій
Убогі, обдерті, похилені хати.

А передомною за хвилями хвилі,
Аж ген до крайнеба пливуть без упину.
Сіяють під сонцем, мов золото, спілі,
Сіяють і плещуть, де оком ні скину.

Поля мої рідні, найкращії в світі,
Богаті на силу, на пишную вроду,
Засіяні хлібом і потом политі,
Робітницьким потом мого народу!

Родючі та щедри, в золочені шати
Свого хлібороба могли б ви окрити, –
Чого ж то так часто на йому ті лати?
Чого ж то в тих хатах змарнілі діти?

Тими колосками, що повні та спілі,
Схиляються низько від зерна важкого,
Кого в ріднім краї годуєте, милі?
Куди ваша сила зникає, для кого?

Хвилюються мовчки поля за полями,
Сіріють у балці убогії хати;
І високо знявшись в горі над хатками,
Блищать і пишануть високі палати.

І МОЛИЛАСЯ Я

І молилася я, й сподівалася я,
Чи не гляне хоч раз любо доля моя.
І минали літа, дожидала її,
Та даремні були сподівання мої.
Не діждалася я... І минули літа –
В серці пустка німа, я тепер вже не та.
На роботі тяжкій звікувала життя,
Воно марно пішло, все пішло без пуття.

І недоля моя й досі давить мене,
І та праця тяжка стан недужий мій гне;
І вже спінуть од сліз очі карі мої,
А все доли нема – не діждалась її!...
Ні родини нема, ні дружини нема,
Світ широкий усім, а мені він тюрма!

НА ПОЛІ

Блиснули вже коси, упали покоси,
Рядками снопи полягали;
Під сонцем пекучим із лихом гнітючим
У полі усі працювали.

Ні пісні, ні слова – затихла розмова:
Вся сила пішла на роботу;
З обличчя, як сльози, течуть на покоси
Струмочки гарячого поту.

Вже сонечко нижче і вечір все ближче –
Не роблять потомлені руки:
Зійди, нічко, тихо, сховай усе лихо,
Вкрий груди знеможені з муки!

І ніч наступає, пливе-впливає
І сяє сріблом місяченько...
Вже край і роботи... Забувши турботи,
Сплять батько, і доня, і ненька.

Зіркі ж серед ночі, як божії очі,
З високого неба сіяють.
Тихесенько-тихо на людськеє лихо,
На стомлений люд поглядають...

ХЛІБОРОБ

Я убогий родивсь, і в ті дні,
Як вмирать доведеться мені,
Тільки горе та стомлені руки
Та ще серце, зотлілеє з муки,
Я зложу у дубовій труні.

Не велике я поле зорав,
Та за плугом ніколи не спав;
Що робив, те робив я до краю,
І всю силу, що мав я і маю,
На роботу невпинну клав.

На тім полі каміння було,
Поле все бур'яном заросло,
Зупинявся мій плуг на тім полі;
Та не кидав робить я ніколи,
А гострив свій леміш, чересло.

У годину, в негоду я там:
Без роботи погано рукам!
Нехай дощ і крізь драну свитину
Січе згорблену працею спину,
А спочинку собі я не дам!

Скільки поту свого я пролив,
Скільки сили я там положив!
Та дарма! бо поорана нива
Нам давала багатії жнива:
Я не дурно невтомно робив.

Такі жнива зазнав я не раз...
А тепер вже минувся мій час,
Я вже чую: останнє літо
Бачу я золоте своє жито,
Бачу, ниви широкії, вас.

Мої діти зберуть урожай...
Усьому наступає свій край;
Він прийшов і мені: в домовину
Я іду і навіки спочину, –
Мої ж діти зберуть урожай!

Мої діти – дочки і сини, –
Усі, вкупі зібравшись, вони
Як почнуть до обіду сідати,
Будуть хліб, що придбав я, ламати,
І згадають мене у труні.

І за те, що, працюючи, зміг,
Згодувати і викохати їх,
То про мене їх згадка не згине, –
Після мене ще довгі години
Моє діло не вмере серед їх.

Так, я вбогий родивсь, та в ті дні,
Як вмирать доведеться мені,
То не сором натомлені руки
І се серце, зотлілеє з муки,
Положити в дубовій труні!..

ЛИСТОПАД

Слова Юрія ПАВЛІША

Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Moderato

Voice

Зайшла у - же вся-кобар-вис - та Хо-лодна осінь у наш
сад. У жов-то - чер - во - ня - ве лис - тя Зай-шов без -
жалний лис - то - пад, Зайшов безжал - ний листо - пад. До-
ро - ги і стежинки вбиті У - па - ле лис - тя по-кри-ва; Хи-
та - є ві - тер го - лі ві - ти, Жов-ті - є змо - ре - на тра-ва. Жов-
ті - є змо - ре - на тра - ва. Дав-но вже спі - ву птах не
чу - ти, Від - дав - на го - лий сад мов - чить; Лиш на вер-
шеч - ку по - за - бу - те Са - мот - не яб - луч - ко дри-
жить, Са - мот - не яб - луч - ко дри - жить.

Зайшла уже всякобарвіста
Холдна осінь у наш сад.
У жовточервоняве листя
Зайшов безжальний листопад.

Дорога і стежини вбиті
Упале листя покрива;
Хитає вітер голі квіти,
Жовтіє зморена трава.

Давно вже співу птах не чути,
Віддавна голий сад мовчить;
Лиш на вершечку позабуте
Самотнє яблучко дрижить.

 ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Іван РЕБОШАПКА

ПЕРША БІОГРАФІЯ ДАНТЕ АЛІГ'ЄРІ – СПИСАНИЙ З ЖИВОГО ДОКУМЕНТ І ЧУДОВИЙ ХУДОЖНІЙ ТВІР

Минуло майже сім з половиною століть від народження (13 липня 1265 р.) «батька» італійської літератури й одного з найбільших поетів світу Данте Аліг'єрі, про якого йшла мова у попередніх числах «Нашого голосу» і який, долаючи настільки велику часову відстань, довічно залишається новим і актуальним, дозволяючи впізнаватися у ньому не лише кожній почерговій епосі, але й кожному читачеві, який скеровує погляд своїх очей на сторінки божественної його поеми, з якою геніальний і пристрасний флорентійський поет долатиме й надалі століття.

Довічну життєвість його творчості забезпечує її зв'язок з життям поета і з епохою, в якій було її написано. Тому-то написані ним твори, а головне «Божественну комедію» не можна зрозуміти без хоча б сумарного знання життя її автора, як і епохи, в якій він жив.

Дещо із значущих даних цих двох фактологічних категорій наводилось у літературознавчих розвідках з попередніх чисел «Нашого голосу». Про додаткові елементи до пізнання вдачі Данте Аліг'єрі та його творчості зацікавлені читачі можуть дізнатись із написаної видатним майже сучасним тоді з Данте Аліг'єрі італійським письменником Джованні Боккаччо першої біографії італійського класика «Про походження, життя, вдачу і науку Данте Аліг'єрі та про твори, ним написані» (появилася у перекладі з італійської мови на українську Анатолія Перепаді, «Всесвіт», ч. 12, 1975 р.), яка, незважаючи на закиди, направлені авторові уже починаючи зразу після її написання (між 1363-1364 рр.), долає століття, пробуджуючи зацікавленість читачів, бо вона – наче списаний з живого документ, в якому по-літературному (Боккаччо же – винятково самобутній прозаїк) сплавлено в особі її автора Дантового шанувальника, ерудита і біографа, які становлять нероздільне художнє ціле.

У 1321 р., коли, після дев'ятнадцяти років вигнання, на п'ятдесят шостому році свого життя Данте Аліг'єрі помер у гостинній для нього Равенні, тому, хто мав бути першим його біографом і найвизначнішим повістярем Італії, сповнилось тільки вісім років, він народившись 1313 р.

Виріши ще зсамолоду у пошані до свого славетного попередника, Боккаччо незабаром почав вбачати в

ньому надлюдську особистість, блискучу появу, яка у його фантазії ентузіастського шанувальника поступово ростиме, аж поки не набуде величезних розмірів. Таким чином, при високій температурі необмеженої любові до Данте Аліг'єрі, в його зображенні Боккаччо майстерно зливає легендарні елементи з історичними у твір великої художньої наснаги. Біографія, як зізнається її автор в одному з листів, була написана у тишині місцевості Черталдо, де Боккаччо мав невеличкий маєток, в якій він відсторонився від «людської брехні й браку лояльності» разом із своїми «книжечками», слухаючи «пісні солов'їв та інших пташок» і «споглядаючи поля, горби та дерева, окутані зеленим листям та різними квітами».

В історії літератур світу відомо небагато випадків, в яких біографія одного геніального творця сприймалася б як почесне завдання іншого генія, молодшого. Для Боккаччо розповідь життя того, ким він найгарячіше захоплювався, не була тільки обов'язком, а й пітетним ставленням. Як сам зізнається, він мав намір якимось чином поправити несправедливість, заподіяну Флоренцією, що вигнала славетного Данте («людину аж ніяк не пересічну»), який, із щемом у серці пише Боккаччо, «Замість почестей зазнав кривди і жорстокий присуд, вічне вигнання, позбавлення батьківської спадщини і – якби тільки змога була це зробити – плямування найбільшої слави неправдивими звинуваченнями, породженими людською злобою». Характерною йому скромністю Боккаччо відзначає, що «оскільки місто (Флоренція – *I.P.*) не зробило того, що мало б зробити на честь його (Данте – *I.P.*), то, наскільки стане мого кволого таланту, я постараюся вшанувати його – не статуєю, не пишним пам'ятником, як повелося в нас останнім часом і чого не в силі звести – ні, вшанувати слабкими, недостойними такого заміру словами: що маю, те й даю», додає Боккаччо, не усвідомлюючи, що зі всіма недоробками й наперекір критиці його творові було дано перемагати віки і промовляти й нашим сучасникам про гарячу його любов та пошану до того, ким був Данте Аліг'єрі – одним з найблискучіших поетів усіх віків.

Читання Дантової біографії справляє враження розповідної автентичності, як би Боккаччо знав би його

 ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

особисто, був би відданим його другом, і досить тривалий час вони провели б разом, як учитель і учень. Справляюче внаслідок читання біографії враження автентичності настільки сильне і зображені в ній портрети Данте та Беатріче настільки живі, що зовсім ясно, чому біографію слід розглядати як літературний твір з реальними художніми властивостями. У порівнянні з оціночними (епітетно-метафоричними) «вкрапленнями», наприклад, у портреті Беатріче з «Божественної комедії» Данте, її зображення у творі Джованні Боккаччо – деталізоване, тепле, ополонююче, яким було і їхнє кохання: «У гурті дітей (на традиційному першотравневому святі у господі шанованого гомадьянами міста Фолько Портінарі – *I.P.*) була дочка згаданого вище Фолько, на ім'я Біче (ласкаве від Беатріче, як її називав батько з дня народження). Це була дівчинка близько восьми років, напрочуд гарна як на свій вік, надзвичайно люба і приваблива в кожному порусі. Вона виявляла в своїх манерах і речах куди більше статечності й скромності, ніж можна було сподіватися від такої дитини. При цьому риси її обличчя вражали надзвичайною ніжністю і правильністю і, крім краси, були сповнені такої чистоти й чарівності, що декому вона вважалася майже ангелом. Така, як я зображую її, а може, ще й прекрасніша, постала вона на цьому святі перед очима нашого Данте – навряд щоб взагалі вперше, але в перший раз здатна пробудити почуття любові. І хоч був він ще сором'язливий, але образ її так запав йому в душу, що відтоді все своє життя він не зміг забути її. Ніхто не знає, як саме це сталося. [...] В усякому разі, безперечне одне – це сталося, тобто наш Данте з самого молодю став палким служителем кохання». [...] «...нема потреби розповідати про це докладніше. Лише одне я хочу згадати, а саме, що, за його власними словами і за свідченням усіх, хто близько знав його, це було кохання найчистіше, і ніколи ні в погляді, ні в слові, ні в жесті не виявлялося й сліду чуттєвості ні з боку закоханого, ні з боку предмета його кохання».

Портрет самого себе Данте Аліг'єрі у «Божественній комедії» накреслює ще «скупіше». Пригляньмося, наскільки живим зображає його Боккаччо, як «чарівній Беатріче мало виповнитися двадцять чотири роки, коли волею всемогутнього вона покинула цю долину печалі, щоб перейти з неї в славу, уготовану їй її досконалістю»: «Вона відійшла, а Данте залишився в такій скорботі, в такому розпачі, в таких сльозах, що більшість родичів і друзів не бачили для нього іншого виходу, крім одної смерті, на їхню думку, близької, бо він був глухий до всіх умовлянь і розрад. Дні були подібні до ночей, ночі до днів. Не минуло години без нарікань, без зітхань і рясних сліз. Очі його, здавалося, обернулися в невечерні джерела,

так що багато хто дивувався, звідки бралася в нього стільки сліз».

Далі Боккаччо допускає, що рідня і друзі поета, одруживши його, поступили, як нерозважливий лікар, який «надумав вогнем лікувати пекучий жар, а остуд, що проймає до кісток, кригою чи снігом»: «Рідні й друзі одружили Данте, щоб він перестав лити сльози по Беатріче. Не знаю, чи згасла його жага, хоча сльози й з'являлися рідше; можливо, вони й зовсім вичерпалися – цього я не думаю; але навіть, якщо припустити, що вона згасла, то, безперечно, могли виникнути нові й ще прикріші ускладнення».

Евентуальні «прикріші ускладнення» у своєму замірному житті, як до речі і свою држину Джемму ді Манетто Донаті Данте не згадує у «Божественній комедії», зате Боккаччо тільки на йому відомій основі детально накреслює зовсім не вигідну і противну геніальному поетоді сімейно-побутову атмосферу, вповні невідповідну його вдачі, але можливу, яка однак реальними чи вимисленими Боккаччо фактами надає образу Данте ще більшої живучості: «Постійно заглиблений у високі заняття, він приривчався коли завгодно вільно розмовляти з імператорами, з королями та іншими важливими особами, сперечатися з філософами, тішитися товариством найсолодших поетів і, вислуховуючи розповіді про чужі прикраси, забувати власні. Тепер же він міг проводити з названими особами лише стільки часу, скільки хотілося його молодій дружині, а потім, покинувши таке чудове товариство, мусив на її вимогу слухати жіноче торохтіння і, щоб не зазнати ще більших прикрас, погоджуватися проти волі з усяким словом та ще й захоплюватися ним. Він зник, коли починала гнітити його сіра юрба, усамітнюватися, щоб, заглибившись у споглядання, пізнавати, який дух керує рухом небесних світил, звідки беруться земні істоти, яка першопричина речей; [...] Тепер же це блаженне споглядання порушувалося щоразу, коли заманеться молодій дружині, і до того ж їй було вгодно вдиратися до нього в супроводі товариства, не дуже схильного до подібних занять. Він зник вільно сміятися, плакати, радіти чи зітхати, залежно від нижніх чи прикрих пристрасей, що хвилювали його душу. Тепер же він цього не смів: дружина вимагала, щоб він ушановував її не лише в усіх важливих справах, але навіть у мимовільному зітханні й докладно доповідав, чим зайнятий, звідки прийшов, куди йде, причому веселість його завжди пояснювалася любов'ю до інших, а сум – ненавистю до неї самої».

О, як незмірно тяжко з такою підозрілою істотою жити, розмовляти, нарешті постарітися й померти!».

Іван КОВАЧ

«СУХО В РОТІ, МОВ У САХАРІ, ДЕ ЖОРСТОКО ГУЛЯЄ ПІД НЕБОМ ПІСКАМИ...»

**Сухо в роті,
мов у Сахарі**

Біда похоронна
напала на груди.
А там, де
бідус-ночусь
обезгавлена
гордість,
там-там
завертять голова
тополина
матовим струменем.
І зазирне
в далечинь
отой обрій
зарєєстрованим
щастям.
Спокійне,
мов
уранішній
подих,
нестурбоване
та всохле-усохле,
знепритомніле
і глухе,
втаємничене
щастя...
Сухо в роті,
мов у Сахарі,
де жорстоко
гуляє
під небом
пісками.
Коли зітхне
земля,
завовтузиться,
тоді законетусь
небо
й кулаками!..

**Не ворогом,
не птахом**

Побігло сонце
вбік-убік,
неначе зайве,
покірне-неслухняне.
Самовладне.

Таке санітарне.
Підступило
до мене воно
револьвером.
Нестерпне,
корчаве,
скажене,
таке вогнестрільне.
Я підступлю
до нього
відразу
не ворогом,
не птахом,
а звіром...

**Авторський
вечір**

Невиліковний,
замислився
вечір.
Проказав
чорне слово
і тихо заснув.
Неначе
назавжди.
Невиліковний,
авторський
вечір
заповів собі
довести себе
до самого
кінця.
Перемогти себе.
Від смерті
до життя.
Від трупа
до тіла.
До оживлення.
Нашвидкуруч
забилося серце
у ньому.
Немов глибочинь.
Заборсався
вечір відразу.
Схрестив руки
на грудях...
Я поволік
свої кроки

фіолетовою
стежиною.
Листопадовий
вечір,
законспірований,
антагоністичний,
наче зрив,
поволік
свої кроки
в глибочезну
струменеву
нестяму...

**Покараний
словами**

В омані
знайду
себе
зусиллями
грому.
Спорожнілий,
затінений,
кволий.
Покараний
умовлянням
недуги,
немовби
словами, –
вони
відвідують
мене
послугами
й відкупними
зажурами...

**Загримів телефон
безпardonно**

Зняти трубку
раптово?
Хто ви? Хто ж ви?!
Загримів телефон
безпardonно,
як завжди.
Потерпаю.
Але ж, хто ви,
хто ж ви?!

Чи не
покійниця
знов затріщала?
А може,
знов до мене
рветься
каракатиця –
голубонька моя?
Труп за трупом
біжать
обезгавлені,
обезтілені
білі дерева,
мов духи
в пошуках
благодійного
часу.
Зустрінемось,
зустрінемось,
покійнице
моя,
й нарешті,
доручимо
себе комусь...
Може,
сторожу віку –
нашому ворогу.
Може,
кривоногій
жарптиці.
Може,
тонам
безтонним.
А чи, може,
пострілам
вздвож і впоперек?
Хто ж ви,
Боже мій,
коли не ота
ла мадам –
каракатиця,
голубонька моя
єпископомна?
Ота-ота
доброчиства.
Чорт йому
телефону,
що гримить
і гримить
безпardonно!..

Іван АРДЕЛЯН

«БОЖЕ, ДАЙ СИЛИ МЕНІ, ЩОБ СПІВАТИ...»

**А тінь ховається
в моїй душі**

Дам свою надію
за думку чисту,
коли
прийде день,
і не зможу
повернутися
з глибокого сну...

Загубляться
доріжки
під туманами,
коли
навколо мене
буде сніжити
останніми мріями...

Тоді
десь на цвинтарі
під білим хрестом
Бог
умиває Своє лице
червоними сльозами...

Того вечора
хотів би
лишитися самим
десь на березі моря,
щоб розсіяти
тінь,
що ховається
в моїй душі....

**На мить одну
молитва запанує**

Дивлюся на сонце.
Між нами –
глибокий простір,
спускаються чари,
а поміж хмарами
крута дорога
веде до Бога...

З джерел
вода збирається руслами,
вітри віють лісами,

ідеї розносяться словами,
а ми ховаємося
під хрестами....

Між мною
і Тобою,
на мить одну
молитва запанує,
немов роса уранці...
Може, колись,
у вирішальну мить
тишина
і сон
з'єднаються....

Деколи
хмари чорніють,
дні темніють,
думи марніють
і мрії мліють...
Може, деколи
Бог грається
нашими мріями,
наче діти
ляльками...

**Початок і кінець
у кулі існування**

Розшифрую поему,
написану на Півночі
про Схід,
що оповіщає
про сум,
про страх,
про дух,
а, може, про сніг,
про сльози,
що течуть з очей,
коли шепочемо
молитву...

Їхав на Північ
у думках,
щоб відчути поему.
Десь там,
на межі моря
й горизонту,
грався із льодовиками.

Там,
на Піночі,
поблизу Полюса,
знайшов
загублену думку...

Запитуюсь,
чому слова поета
спираються
на тишу
й на хрести?
Міркую,
чом же ці слова
звучать інакше,
а чорнило –
сине,
наче небо?..

Поїздка моя
до Полюса,
що завершує Землю,
є до душі,
що карається....

Моя поїздка –
дорога розвідника
до Місяця,
до Зірок,
до Всесвіту,
до джерела,
до дитинства...

Поему одержав
від побратима-чужинця,
що співав
про наш початок
і кінець,
що з'єднуються
в кулі
існування...

**Боже, дай сили
співати**

Боже,
якщо великому ученому
світу
не спостигло життя
дати вчитись,

чого Ти хочеш,
щоб я
через день,
перед заходом,
пояснив
людям,
що молитву
треба співати
на трьох голосах,
щоб вразити
Твої старі вуха...

Боже,
дай сили мені,
щоб і я міг
співати...

**А люд хоче чути
твій голос і плач**

Кожної днини
бачу Тебе
розп'ятим на хресті,
але не вгамовуєш
біль дітей,
що страждають...

Не чую
Твої молитви,
хоч люд
хоче чути
Твій голос
і плач...

Може, Твоє місце
на другій грані неба,
й ховаєшся,
щоб люд не приблизився
й не просив Тебе
помилувати....

Може, приходиш
на місце зустрічі,
коли вже ніхто
Тебе не чекає...

Михайло Волошук**ГОРИТЬ ГОРА**

Горить гора – горять надії,
Вогонь їх так пече мене.
І височінь спадає в мрії
Все меншою щодня стає.

Була висока, як сузір'я,
Найвищою в житті була
Для тих, хто вгору йшов з довір'ям,
Бо знав – не підведе вона.

Так і було – не підводила,
Ждала усіх, як колос жнив,
Але як старість загостила,
Гору надій хтось підпалив.

Тепер горить, горить, палає,
Хтозна коли вже догорить,
І лиш Господь Всевишній знає,
Куди весь попіл полетить.

СОПІЛКА

Вже вечір, а зірок нема,
Сховалися у чорні хмари,
Лиш десь сопілка чарівна
Виспівує біля кошари.

Та хоч не видно тих зірок,
Ти не сумуй, сопілко мила,
Із почуттів сплету вінок
Тобі, бо ти їх зрозуміла.

ІНСТРУМЕНТИ

На різних інструментах граю,
Односельчанам, не собі,
Я з ними радість добуваю,
Щораз для кожної душі.

Радію я, що мої руки
Лоскочуть їхні голоси
І що божественні їх звуки,
Увічнюють момент краси.

МОЇ ДОРІЖКИ

Голубить небо всі мої стежки,
А їх на цьому світі – гей немало!
Допоки віра ллється з вишини –
То радість є і щастя не пропало.

Без неї важко жити на землі,
Вона завжди нещасних духом гріє,
Зайде у серце, розцвіте у снах
І дасть пораду добру в безнадії.

Її плекаю у душі щодня,
І хоч яка важка була б дорога,
Вона – мій провідник, моя броня, –
Моя несхитна й щира віра в Бога.

ВІДКОЛИ Я

Відколи я живу на цій землі,
Мій потічок мені завжди співає
Пісні чудові, любі, чарівні,
Він їх моєму серцю повторяє.

І серце слухає його щодня,
Вивчає їх на березі любові,
Такого потічка ніде нема,
Його знайти мож тільки в моїй крові.

МИНАЄ ОСІНЬ

Минає осінь на вітрах,
Зникає лист, як мої мрії,
З гнізда вже не злітає птах,
Похолодало і в надії.

Так шкода, що вона пройшла
І барви всі з собою взяла,
А була гарна, золота, –
О, як мене причарувала!

Збіднів і змерз вишневий сад,
А я лиш за одним жалію:
Його зігріти був би рад,
Але не зможу, не зігрію...

Павло РОМАНЮК**СИМФОНІЯ ОСІНЬОГО ПРОМІННЯ****ХОРАЛЬ**

З пергаменту світла
впала перша тінь
мого первістка
монади
із жбану потойбіччя
світла.
Летять
невидимі птахи
крізь і повз
мою прозору матерію.
Регочуть
протуберанці сонця
з ущелин припам'яті:
пір'я вогню
крилатого півня
з-піднебесся слова
ще не народжене,
гайвороном каркас
на межі,
між елементами –
там зліплюються чайки
примор'я,
ячать
на островах
хоралів сіяння.

**ЧЕРВОНИЙ ЛИСТ
ДЛЯ ХРИЗАНТЕМИ**

Я так боявсь,
що ти підеш із хати дум,
а я тобі
і квіти позабув
на щастя,
на дорогу дарувати, –
пробач,
що я у самособі
задрімав!..
Але,
скажи: як веретено
рути-м'яти,
із кужеля –
з-під серця – віднайти?..
Як пряжу слів
для твого тіла, –
крізь мене, –

у мені знайти?..
Сурмила осінь...
А ти,
віянням хризантеми
пішла ходою ангела.
А я дививсь,
світло сіючи на скриню,
яку ти залишила
оберегом у сльозах,
які я так плекав
для твого лона,
для твоїх тайн:
хода прикрас!..

НЕАНДЕРТАЛЬ

Як прийде осінь,
я –
перелітний птах –
буду курликати
серед пустині життя,
перетворюсь
в бедуїна
коло оазису неба,
там,
де твої груди
підпирають
родовід зірок,
хоча вони
блиском падуть
у твань думки
про те,
що я
не буду вмирати,
про те,
що мій дух
буде вічним...
Аміль!
Аміль! – скажу траві,
що так пручається
зав'юнитись
в мою зіницю...
По дорозі до церкви,
зустрічаю динозавра,
який ой як плаче,
що хрест,
з самосебе паде
в інішість

розлогу,
пусту порожнечу...
І,
увінчавши мою ходу
по асфальту
середньовіччя,
полечу ракетою мислі...
Динозавр помре,
а я буду жити,
навперобіг з матерією!..
Каміль-аміль!

СНОВИДА

Біжу я стернями мислей,
шукаю свого бога,
щоб прийшов обідати
разом зі мною –
в моїй огорожі думки, –
кличу його,
серед пустині життя,
бо богом вільний.
А він вислизнув
з-під стріхи
моєї брови
і загорлав
так грімко,
що аж і листя
з мого дуба
з-під серця
опало –
прямо

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

на першій рядок
моєї молитви, –
навіть
не успів нагніватись,
що його ім'я
не написав
з великої букви...
Бо так то ведеться
між нами
ще з тієї хвилини,
коли він сказав
пошепки
у моє вухо клепсидри,
що я його подоба.
Аміль!

ЕСКІЗ

Для дівчини
зі Львова
Квітує осінь пензлем
у завії,
веселі діти неба
підбили солов'я
в мені,
у вирії відійшли надії –
із ока брів, де спить
дитинства немовля...
Осики з-під ребра
гнуть
хвилястий вітер
до свого серця пруть,
а я, самотній,
верболози гніву
пересипаю
в зорянисту ртуть...
Отак квітує осінь у завії,
отак ключі пташок
несуть
у льодовій надії!..
Тебе я хочу переливати
у серце,
бо ти моє
зорянисте відерце!..
Для тебе –
я й криницею повстану,
щоб люстерко побачить
твого стану...

Корнелій ІРОД

«Синя ніч»

(Із циклу ПРОМАХИ)

Уже кілька років під цією назвою лине в ефір тижнева нічна радіопередача, а саме з суботи на неділю. Хто її започаткував і чому так назвав – не знаю. Я й не дуже часто слухав цю передачу. Мабуть, якихось чотири-п'ять разів, здебільшого в мої безсонні ночі. Цікава передача. На жаль, «Синя ніч» надто сумна, розпачлива, повна безнадійної зневіри, бо по суті вона зводиться до телефонного діалогу між національним радіо і численними нещасними та скривдженими долею.

Звичайно дзвонять люди в безнадійному становищі: голодні та голі, безпритульні, хворі, безробітні, каліки, сироти, поневолені, скривджені, жертви різних кричущих несправедливостей тощо, словом – нещасний люд. І всі чекають швидкої й конкретної допомоги, висловлюють надію, що, завдяки радіопередачі «Синя ніч», одержать хто притулок, хто якусь одежину чи харчі, гроші, ліки, доступ на консультацію до якогось славного лікаря, юридичну пораду і т. д. Чого тільки не просять і потерпають одержати бідні люди!

З боку радіо діалог ведуть поперемінно відомі журналісти Паул Грігоріу (він зараз і заступник генерального директора) і Маріан Меґан (далі я назву їх обох просто Радіо), теплий голос яких аж гоїть душу нещасних, засіваючи її радісною надією. Дуже часто, хоч і не обіцяє молочні ріки й масляні береги, допомога Радіо таки конкретна: тому роздобуло (від когось, котрому уже непотрібні) рідкісні й дуже дорогі медикаменти чи вкрай необхідний протез, іншому, теж за посередництвом Радіо, хтось подарував телевізор, одяг, взуття чи харчі, ще комусь воно допомогло знайти роботу, кількох сиріт влаштувало в дитбудинок. І багато іншого. Що не кажіть, це таки немало!

Крім людей, які не в силі самі подолати свою нужду, телефонують до «Синьої ночі» ще дві категорії радіослухачів. Одні не просять нічого, а, навпаки, заявляють, що бажають допомогти в чомусь нужденним чи подарувати їм щось (гроші, харчі, одяг, ліки, телевізор чи приймач тощо), хай тільки Радіо пошле за тим своїх людей і потім роздає

дароване, кому вважає, що потребує в тому. Цим добродійникам Радіо щиро дякує від імені тих, які радо та вдячно приймуть подароване. А ще телефонують авторам радіопередачі – і це вже друга категорія – жебраки, так би мовити, «професійні». Цих, завдяки великому досвідові, Радіо швидко «прочитує», хто вони, і тактовно відхиляє їхні настирливі прохання.

Взагалі, такою здалася мені радіопередача «Синя ніч».

А одного разу проти неділі (не пам'ятаю вже, чому мені не спалося) дзвонить до «Синьої ночі» десь після другої години старий вдівець, бездітний пенсіонер. Каже, що пробує телефонувати ще від одинадцятої години, але тільки тепер пощастило додзвонитися. Я, розуміється, був певний, що він скоро стане просити у Радіо допомоги, аби одержати щось – притулку ні, бо, коли представлявся, сказав, що живе у високому будинку, у власній квартирі – ліків, грошей, їжі, кольоровий телевізор, бо чорнобілий «згорів», або інше щось, приміром, знайти йому якесь бездомне молоде подружжя, щоб доглядало його взамін за житло. Я гадав, що почую одну з таких просьб, бо переважна більшість радіослухачів зверталися з приблизно такими проханнями. Але тепер ні, нічого подібного!

Він став хвалити радіопередачу «Синя ніч» (мабуть, щиро), яку, каже, слухає щотижня з особливим інтересом, і невдовзі перейшов до свого: що він вдівець, уже давно на пенсії...

– Так, самотність нелегка... – співчуває йому Радіо.

... що живе у багатоповерховому будинку (Ага! – думаю. – Зараз почне кволитися, що у нього мала пенсія і не має чим платити адміністративні видатки: опалення, газ, електрику... Але ні!), що він, правду кажучи, не бездітний, але єдиний його син здавна живе у іншому місті, а тому він по суті таки бездітний...

– Віримо, що важко одному... – каже Радіо, пробуючи, як і я, вгадати куди дід «стріляє», чого йому?

Може, старому забавно женитися, – ви що

гадаєте? – і хоче просити «Синю ніч» (як це роблять декотрі з тих, що телефонують), щоб розповсюдила його бажання й допомогла таким чином знайти порядну вдовичку (розуміється – без обов'язків і чим молодшу, тим краще).

– Ви правду кажете, що важко одному, – погодився радіослухач із поглядом Радіо. – Але мені пощастило мати хороших сусідів. Власне, одного, але справді хорошого.

– Це дійсно дуже важливо, – стверджує і Радіо таке переконання. – Бо хто нам найближчий? Сусід! Адже при потребі, доки до брата-сестри чи до дітей, які взагалі живуть далеко, сусід стане в пригоді – він же поряд. Ось таки ваш приклад...

– То-то кажу й я, але, на жаль, найкращий мій сусід – хоч я живу на восьмому поверсі, а він на першому, все одно найкращий – попав у велику біду!

– А що сталося? – цікавиться Радіо.

– Антоном звать мого найкращого сусіда. А, питаєте, що сталося? Осліп бідний Антон. І не на одне, а на обоє очей!

– Невже якийсь нещасний випадок? – продовжує цікавитися Радіо. – Чи, може, аварія якась або хвороба? Щоб допомогти вашому хорошому сусідові, вашому другові, нам необхідно знати всі подробиці. Отже, з якої причини став він незрячим?

– Ніяка не аварія, – каже старик. – Більмо заслонило йому очі. Днів зо п'ять тому ще прозирали потрохи, ще ледь просвічувалося йому в правому оці, але відчора провалився Антон у чорні потемки. Яке нещастя! І що я подумав? Ану, кажу, подзвоню до «Синьої ночі», чи не зможе вона чимось допомогти Антонові?

– Ви правильно поступили. Попробуємо простягнути вашому другові рятівну руку. Ну, слава Богу, що в нього катаракта, або більмо, як ви називаєте, – радіє Радіо. – Добре, що не щось гірше, бо катаракту можна оперувати, навіть з повним успіхом.

– Ух, це просто чудово, що можна оперувати, я дуже радий! А хіба це означає, що Антон стане знову зрячим, так?

– Є справді така надія і вона небезпідставна.

– Чудово! – потім радіослухач наче завагався на мить: – Але, знаєте, у Антона крім мене теж нікого, а пенсія в нього мала...

– Нічого. У цій справі ми можемо посприяти, – каже Радіо. – Тобто поговоримо з дуже хорошим спеціалістом, щоб оперував вашого сусіда безплатно. А операція, наскільки нам відомо, не дуже складна.

Далі, співчуваючи Антонові, Радіо хвалить свого співбесідника за те, що звернувся по допомогу до «Синьої ночі» і, головне, не для себе, а для свого ближнього, хвалить ще й за те, що його поведінка, надіється Радіо, може стати взірцем і для інших слухачів, бо дійсно так годиться, щоб вели себе всі люди – по-християнськи.

Подібні думки снували й у моїй голові. Ось, кажу я собі, ще існують на божому світі порядні та милостиві люди, і людство ще не пропаде, скільки часу житимуть вони. А у цього радіослухача справді добре почуття братерства. За виявлений альтруїзм він дійсно гідний похвали!

Вкінці Радіо попросило, щоб добродушний пенсіонер залишив свій номер телефону в секретаріаті радіопередачі «Синя ніч» – через день-два вони повідомлять, коли і куди вести Антона на операцію.

– Так що? – зрадів, аж пискнув радіослухач. – Хіба справді після операції Антон, кажете ви, буде знову бачити, стане зрячим, як ми всі?! – хотів він ще раз запевнитись у цьому. – Ух, ви не уявляєте, яка це для мене радість! Адже я знову матиму партнера! Бо хіба із сліпим можна грати в кості чи в карти?! А не грав я ні в одне, ні в друге вже зо п'ять-шість тижнів. І втім, скажу вам правду: я лише з Антоном можу будь-коли грати, бо решта моїх сусідів, геть до одного, самі мерзотні падлюки! Атож! Якщо не вірите, я про кожного з них можу вам...

Юрій ЧИГА

КІНОТВІР «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»

Може, я повторю дещо, надруковане в попередньому числі про перебування класика української літератури Михайла Коцюбинського на Гуцульщині. Але не можна писати про кіновір «Тіні забутих предків», не згадавши автора, котрий в 1910-1912 рр. тричі щоліта відвідував стародавнє гуцульське село Криворівню. Він приїздив сюди на запрошення академіка Володимира Гнатюка, який назвав Криворівню «Українськими Афінами». Результатом вивчення Гуцульщини Михайлом Коцюбинським стала його знаменита повість «Тіні забутих предків» про долю закоханих Іванка та Марічки, в якій показано поетичність духовного світу гуцулів.

Ця ж повість лягла в основу однойменного художнього фільму, зйомки якого в 1963-1964 рр. Київська кіностудія ім. О. Довженка проводила на Гуцульщині.

Режисером-постановщиком і автором сценарію фільму був Сергій Параджанов, він залучив до роботи над картиною цілу плеяду талановитих митців: режисера Володимира Луговського, оператора Юрія Ілленка, художників Георгія Якутовича та Михайла Раковського, композитора Мирослава Скорика та диригента Степана Турчука із Симфонічним оркестром тодішньої УРСР, які створили справді унікальний кіновір про життя старосвітських гуцулів.

Успіх фільму забезпечили і талановиті актори, що знімалися в головних ролях: Іван Миколайчук (Іван), Лариса Кадочнікова (Марічка), Тетяна Бестаєва (Палагна), Спартак Багашвілі (Юра, мольфар), Микола Гринько (ватаг вівчарів), Леонід Єнгібаров (Микола, спузар), Ніна Алісова (мати Іванова), Олександр Гай (Петро Палійчук, батько Іванів), Неоніла Гнеповська, (Параска Гутенюкова, мати Марічкина), Олександр Райданов (Онуфрій Гутенюк, батько Марічкина), Ігор Дзюра (Іванко в дитинстві), Валентина Глинько (Марічка в дитинстві).

Одною з найважчих для акторів справ стала мова персонажів, оскільки одні з них були українцями, котрі не знали гуцульську говірку, а інші, росіяни, тим паче.

До зйомок багатьох епізодів та найкращих сцен фільму Сергій Параджанов залучив десятки гуцулів Верховинщини, які внесли у фільм автентичність колориту, передали справжній дух Гуцульщини.

Протягом півтора року, поки проходили зйомки, творча група фільму проживала в гуцульських оселях верховинців. В старовинному будинку сім'ї Петра і

Євдокії Сорукив, що на присілку Жаб'євський Потік під досить високою горою Глифою, жив режисер-постановщик фільму Сергій Параджанов та художник Григорій Якутович. Цей будинок і був своєю творчою лабораторією фільму.

2007 року я відвідав Верховину (від мене здому до Верховини десь 70 км). Практично, гірськими дорогами (які вони є) – це півтора години їзди автомобілем. Мене цікавило, як проходили зйомки. Люди старшого віку казали, що актори і вся творча група почувалися дуже добре в горах, що жаб'євці (тепер верховинці) готували їм тільки гуцульські страви:

Сергій Параджанов

ягоди із сметаною і кулешою та балмуш їли щодня і, як казала одна старша жінка, учасниця зйомок, «не могли си наїсти». «Влітку ходили полонинами, де споживали сорбанку (свіжа вурда змішана із свіжим солодким дзером, сироваткою), а також і овечу сметану із гусілкою, бо тоді не було тільки бесіди про холестерол», – розповіла нам старенька. З великим задоволенням пишу, бо ще ліцеїстом бачив цей фільм кілька разів і мені надзвичайно сподобалась мова, яку так майстерно зуміли передати актори, українсько-гуцульський чистий говір, непонівечений, як тепер, що чужинець не може розрізнити, чи то українська, чи то румунська.

Всі українці світу радіють, що цей фільм на кінофестивалі у Мар-дель-Платі (Аргентина) в 1965 р. отримав найвищу премію фестивалю «Південний хрест» і був визнаний фахівцями в цій справі, а також критиками кіно, котрі підтвердили, що цей фільм є найтитулованішим у світі.

З того часу минуло вже 50 років. По-різному

склалися долі його творців. На жаль, немає вже серед живих Сергія Параджанова та Георгія Якутовича, Івана Миколайчука, подружжя Петра та Євдокії Сорукив та багатьох інших людей, що долучились до створення цього шедевра світового кіномистецтва, через який світ відкрив для себе Україну та її горян-гуцулів.

Фрагмент із фільму «Тіні забутих предків»: Марічка (Лариса Кадочнікова) та Іванко (Іван Миколайчук)

Але, на щастя, зберігся у Верховині ще будинок, в якому жив Сергій Параджанов. Хата у добрих руках, тепер музей, який я бачив своїми очима. Скрізь порядок, видно, що цей музей присвячений фільму «Тіні забутих предків». Господарями цього будинку сьогодні є дочка Сорукив – Марія Хімчак та її син Василь. Покійні Петро і Євдокія та їх дочка Марія самі знімалися в окремих епізодах фільму, були його консультантами, а пані Марія, по чоловіку Хімчак їздила на Київську кіностудію ім. О. Довженка для озвучування фільму (гуцульським говором).

А тепер кілька слів про Івана Миколайчука, який зіграв роль Іванка. Народився актор 15 червня 1941 року в селі Чортирия, Кіцьманського району, Чернівецької області в селянській родині.

У 1957 році закінчив Чернівецьке музичне училище за спеціальністю хормейстер художньої самодіяльності.

1961 року закінчив театр-студію при Чернівецькому музично-драматичному театрі ім. О.Кобилянської, спеціальність – актор драми; в роки навчання працював актором у тому ж театрі.

1961-1965 рр. навчався на кіноакторському факультеті Київського інституту театрального мистецтва ім. І.Карпенка-Карого (майстерня В.Івченка).

З 1965 року – актор кіностудії ім. О. Довженка.

Помер 3 серпня 1987 року, похований на Байковому кладовищі у Києві.

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора – 1971 р., Дружби народів – 1981, медаллю Верховної Ради УРСР – 1954 р.

У 1968 році удостоєний звання Заслуженого артиста УРСР.

Іван Миколайчук грав у фільмах: «Сон» (Тарас Шевченко), «Тіні забутих предків», «Бур'ян», «Комісари», «Вавілон ХХ», «Така пізня, така тепла осінь».

Йому присуджено Державну премію УРСР ім. Тараса Шевченка в 1988 році (посмертно).

Гуцулам-горянам Іван Миколайчук найбільше запам'ятався за майстерне виконання ролі Івана Палійчука у кінофільмі «Тіні забутих предків», а також у головних ролях кінофільмів «Анничка» та «Білий птах з чорною ознакою».

На роль Марічки була, практично, призначена Параджановим актриса московського театру «Современник» Лариса Кадочнікова. В книзі «Поетичне кіно: заборонена школа», що вийшла під редакцією Лариси Бруховської, вона згадує своє знайомство з Параджановим у Москві. Чоловік Лариси Юрій Ілленко представив її Сергієві, а той «зміряв» її очима і вигукнув:

– Я знайшов Марічку для нашого фільму «Тіні забутих предків»!

Жителі Верховини, які знімалися у фільмі «Тіні забутих предків» (Фото 2001 року)

Було важко, нічого не розуміла, не знала мови; фільм – це не сцена театру і, думала відтягатися, але, побачивши гарні картини перших зйомок, полишила «чорні» думки.

Також Лариса Кадочнікова пригадує, як Сергію Параджанові люди з села приносили різні продукти, а він роздавав всім із їхньої групи.

Завдяки Сергію Параджанові був створений цей шедевр українського і світового кіно, який став гордістю всього українського народу, всієї української нації.

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИЖИЙ РАЙ

(Повість)

(Продовження з № 232)

ПРИБЛУДА

Під час ремонту старої хати Довганів, котрій негайно треба було замінити дряхлий дах, стара Петриха ходила, мов обпарена. Бурмотіла та сварилась зі всіма, як із жонами, так і з майстрами та внуками. Ніхто не міг її переконати та догодити в чомусь.

– Де таке, люде добрі, дієте? – упиралась стара, коли ті почали розбирати старий дах. – Ви мені хату гет розвалите, та де я дінуса назиму? – заплакала безпорадна тета Василина.

– До зими ще далеко, а стіни здорові, із дубового дерева. Удержут ще два сто років, як покладемо дах новий, – розважив її Андрій. – І пивницю перемуріємо, бо са валит. Пудоймема хоть на дві п'яди і хату та й мур пудкріпиме. Бо видите, як дуже подалася хата вниз. Із-заду ще докладемо, аби було міста усьом, та й ганок ізмайструємо однов дорогов.

– А шатра?

– Половина шатри останеса так, як є. Я не хочу змінити лице хижі. Я хочу аби оно осталося так, як було, по-давньому.

– Ой, бідко гуренька, што ви міні туй накоїте? Прийдут зливи та всі стіни розмокнут та упадут, та як буде удтак:

– Не журітса, мамо! – каже Олекса, старший син Петрихи, котрий прибув на допомогу братам. – Не прийдут ніякі зливи. Небо чісте, як вода, ніякої хмарки не є. Ви не знаєте, што завжди у сесі літні часи спека?

– Дах за тиждень буде готовий! – переконував її один з майстрів. Дерева та й драниць є доста, каміння для мура назбиране у потоці, лиш гія го привезти. А укна та й двері уже змайстровані.

– А укна што мают та й двері? – запитала незадоволено стара.

– Погнили всі! Ледве їх запираєте, а вітер свище круз ні, удки хоче, – додав Василь.

На стару тету Василину уже ніхто не звертав ніякої уваги, і всі взялися до роботи, як бджоли до меду.

Майстри з Василем розбирали старий дах, Андрій з Олексою почали перемуровувати пивницю та

мур, їм допомагали старий Доні і Гейза, а Митро із волошином Босим возили коровами плити із потока, бо Митрунові воли паслися у Полонині, як і у всіх рунян кожного літа.

Невістки Петришині не відставали. Куховарили цілий день, як на толоку.

Робота йшла шнуром! Тільки ввечері всі падали лоском, як мухи, змучені, куди хто знайшов собі місця. Андрій із дружиною любили спати на оборозі, на свіжому сіні, Олекса на хліві, а Петриха із внуком у шурі.

Вранці вся Лала веселилася, як птахи після довгої зими. Сміялися, жартували, радились в роботі, як бджоли у вулику. Тільки тета Петриха ходила мовчазною, доглядала своїх маржинок та молилася Господу, щоб тримала довго гарна погода для її хати. Та її спокій не тривав довго. Коли кидали по частині старого даха на землю, один гнилий козел упав прямо на спину Данила, котрий спав під муром.

Петриха взяла мертвого кота, розплакалась, як за людською душею, та поховала його десь на городі.

Доні старий пожартував:

– Васили, неси кота на кодришур та поклади і хрест.

Стара не відповіла, тільки потихоньку голосила та плакала:

– Срібний бабин Данилко, як пушов нагле на тот світ! Ой, ой, ой!

Та після смерті Данила пропав і Іванило. Як пропав, ніхто не знає. Може, і на того упала якась дошка, бо і той оглух від старости та не чув, мабуть, небезпеки.

Та десь за два тижні після того по Глинянці швендя якийсь рудий кіт, котрого хтось приніс та підкинув, бо, можливо, знав, що у тети Петрихи поздыхали коти.

Хтозна, можливо, хтось із майстрів, котрий відчував себе винуватим, приніс старій на розвагу свого кота. Може бути і таке...

Не мало значення, як попав той кіт туди, головно, що котисько був молодим і вдався здібним, Павлик охрестив його Приблудою, так і остався для всіх. Спочатку голодував по Глинянці та годувався польовими мишами та кониками, а коли його живіт пристав до хребта, то приблизився до Петришиного

подвір'я, де із хліва пахло теплим свіжим молком, коли тета Василина доїла свою Зоряну.

Приблуда не витерпів та почав переступати через поріг, де господиня налила йому повну миску молока, що стояла в кутку ще від старих її котів.

Спочатку боявся її, а потім звик до її ласки, і до хлопців та став домашнім мишоловом.

Одного ранку тета Петриха пішла на город по огірки, бо хотіла їх ставити квасити на зиму, та коли дивиться – майже половина огірків погризені, а другі, такі самі, почали гнити.

«Агі, Біда! Ба це яка примха їх погризла так? Ворони, нещасники, мали їх подовбати, як і на весні ріпу із гнізд та мелей», – збагнула вона та питала сама себе, не находячи відповіді.

«Може, Павлик Андрій, бо ун любить гризти цілий огурку, як яблука».

Десь через два тижні після того, як покрили хату новим дахом, взялись до сінокосів, бо година ще тривала. Мабуть, вислухала палкі молитви тети Василини, яка дуже боялася дощів, щоб не вилили свої сльози на її хату без капелюха і змили її.

Петриха приготувала полуденок для косарів та грабельників, ізварила якусь сербанку на сметані із зеленої квасолі, ріпи тертої із топленою домашньою ковбаскою, яка розсіяла свій запах по всій Лалі, що аж прохожі, які йшли на сіно, тільки слину ковтали, зробила і салат із свіжих огірків, в який накришила кілька помідорів, яких Андрій приніс із Сигота, бо на городі ще не доспіли, та й кілька зелених цибулин.

Коли все було готове, відзвонив і сільський дзвін, їх полуденний, вечерішний та ранішний годинник, котрого руняни любили, як рідного, його голос слабо доходив до їхньої Лали, але тепер він звучав голосно і ясно.

– Буде дощ! Намочіт нам сіно!

– Добре, што хижа нам укрита, – сказала вона внукам, котрих тимчасово післала по холодну воду до криниці, аж до Василючки.

Насипала борщу в миски, аби простиг, а сама пішла за Глинянку гукати людей на обід.

Варили та обідали у возарні, котра влітку служила кухнею через духоту і мух. Бо на селі, де в подвір'ї багато маржин, там і цілий рій мух, і сімейства ластівок, котрі в'ють собі гнізда під стріхами або у хлівах, де царюють мухи – ласощі для цих птахів.

У хаті й не було місця тепер. Всі стіни були перетиньковані і ждали без вікон, щоб висохли, аби могли вибілити та простелити нову дощану ялову підлогу, бо не було до тепер.

Діти Довганові вирости, як гриби, прямо на сирій землі, котра наділила їх всім тим, чим була достойна.

Косарі прийшли та посідали, куди котрий. На поріг, на траву, під черешню, що визирала із-за плота та нахилила свої віти із рожевими плодами прямо на возарню.

Зголодніли добре, бо коса не легка штука! Виснажить людину на сонці аж до спинного мозку.

Коли взялися до картоплі, старий Кулик, найкращий косар, питає:

– А што, Васили, не накришилас і огурку у шалату? Не маєш?

– Накришилам, де ні?

– Не є ні крижалки, лиш тільки породички та й цибулі.

Стара здивовано витріщила на миску сині, як полудневе небо, очі та тільки низзала плечима, бо лушпелиннзя із огірків лежало у кориті. А потім додала:

– Мала єм забути, бо єм са пилювала, – взяла вину на себе стара. – Перебачте!

Пішла б на город пошукати других, та знала, що там уже нема, а до того не було ні часу. Хто буде ждати за її салатом.

– Обійдетеса і без огурку, – пробував виручити її Тіп, другий косар.

– Ану, покуштуйте! Має смак огурка.

Стара проковтнула мовчки його слова, подумавши на внуків. «Тільки они могли поїсти огурки, осоромивши мене перед людьми. Оскотники!»

Та хлопці якраз тоді принесли повну коновку холодної води.

Стара недовірливо глянула на них та, не сказала нічого, тільки у своїй думці: «Зазвідую я їх зараз, на чому світ стоїть!»

(Далі буде).

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Продовження з № 232)

НЕДОПИСАНИЙ ЛИСТ
ВАСИЛЯ ЧОРНЯКА

По крутій асфальтованій дорозі, що мотузком вилась на кількасот метрів від берега, в сліпим мерехтінні світла, закидаючи гривами, бігло двоє коней.

В грайливому мерехтінні придорожного світла розрізнялися дві ледь помітні тіні-кольори: білий і чорний. Відлуння стукоту копит наближалося, наростало, мов гудіння паровоза, набираючого швидкості.

Морські хвилі гордо вдарилися в крутий, замучений хвилями берег.

Усе здавалося нерозлучним, бурхливим, страшним.

Враз з протилежного боку, десь з-за повороту, освітлюючи дорогу двома великими фарами, з'явився грузовик. Він наближався, страшно гуркочучи.

Коні продовжували свій шалений біг, незважаючи на гуркіт грузовика і на його раптову появу.

Ось поворот. Крутий поворот направо. Там море, бурхливе море, яке омиває стрімкий берег. Наліво висока глиняна стіна, вилізана морськими водами.

Машина наближається. Коні шалено біжать і...

...поворот, безвихідний поворот...

...якщо водій не спинить грузовика, то...

...кінець...

...кінець...

Хотілось крикнути...

Наслідки того, що ось-ось трапиться, жахають.

Піт, мов краплини літнього дощу, виступив на щоках, на чолі...

Ще кілька метрів і...

Станеться катастрофа, Боже мій!

Хотілося кричати, але щось туго оповило шию і не давало вимовити ні слова, ні словечка...

Коні не спиняли свого бігу, а водій грузовика давив на педаль газу.

Ще метр... метр...

Заскиглили гальма – і все стихло...

Мій втомлений подих спинився на короткий проміжок часу. Я заплющив очі і всім тілом здригнувся...

Піднявши важкі повіки, побачив, що водій не встиг загальмувати...

Чорний кін з кудлатою гривою вже лежав розпростертий на асфальті в калюжі крові...

Ще раз підкинув головою і, кивнувши втомлено задніми ногами, ніби прощаючись зі світом, зі своїм білим добрим другом, примружив очі, лукаво всміхнувшись наче до надвечір'я, і м'яко розслабив м'язи...

Водій не виходив з-за керма. Машина продовжувала гуркотіти, заглушуючи кінський стогін...

З боку машини по асфальту розповзалася калюжа бензину, змішуючись з кров'ю, що текла з ран коня.

Водій все ще не з'являвся, мабуть, поринув у небуття... Лишень через кілька хвилин кволо підвів голову, пообзирався довкола.

Оглянувся і я.

З бушуючих морських хвиль виринула, мов підбитий птах, біла кінська голова, погойдуючись в колісці хвиль... Море байдуже продовжувало свій пульс життя, свій плін, взявши з собою, мов іграшку, і білогривого...

Мені стало душно. Всі слова, які до тоді я не міг вимовити, знову стискали гнітуче серце, груди оловом давили м'язи, напружені нерви... Я хотів кричати...

Молитися...

Кричати...

Виляється на водія, на його байдужість, хотілося виляється на весь світ, на море, хвилі, на сірий закривавлений асфальт, на кінську необережність... Смуток і плач роздирали, шматували моє гаряче тіло, руйнували мої клітини бадьорості, непорочності душі, гальмували невимовні слова, які я хотів випустити в світ того вечора...

Але все було дарма!..

В той момент в мені, в глибині душі хтось підштовхував ще з дитинства закритичену казку. І тоді, на превелике щастя, на незмірну радість пригадалася давня, мов земля, улюблена казка про коней... Ніби-то коні вміють плавати, мов риби, і не тонуть у воді. Вода – найкращий друг коней і собак... І коли хвилі обурюються на коней, коли коні турбують водяне життя морів і рік, тоді Бог Хмар і Повітря хапає вітряною рукою коней за гриву і не

лишає їх спуститися на дно каменем...

Все це гріло теплою надією мою душу, рятувало її від розпуки, від пекучих мук. Моя казка давала силу вірити в порятунок білогривого... Може, завдяки цьому море і кін стали вірити одне одному, спинившись на тій самій лінії думки...

...Враз бурхливе море затихло, мовби хтось чарівною паличкою махнув над його безмірним простором.

...де-не-де коло берега ще хлюпотіли, вдаряючись об величезні камені, втихомирнені хвилі...

...Місяць ще більше показав свою добрість, осяваючи навколишність і, на мою невисказану пекучу радість, я побачив то виринаючий, то заглиблюючийся в хвилях срібносиній смарагд – ту ж саму голову білогривого коня.

На душі полегшало, майже на хвилину хтось невидимою легкою рукою відібрав олов'яний тягар, і в той момент, мов грім, пронизливо і жалісно вирвалося з мене: «Коню!!! Рятуйся!!!» Але кін продовжував плити, раз у раз стрясаючи кудлатою головою...

Тепер я сердився на нього за його неслухняність, а слова, такі невинні, вишикувались у невимовний кострубатий рядок, що тяжким почуттям застряг, шумуючи та розбиваючи тугу грудей...

Місяць стояв, усміхаючись жартівливо над нами, і по-злодійськи підіймався, відпливаючи за далекий фантастичний обрій, губився-танув у рожевій симфонії надранкової тиші, в буряково-синій мряці...

Над морем загуло, спочатку ніби-то крадькома, потім розповилося, розпустило свій бурхливий подих, свій ні з чим не зрівняний голос. Печаль рвала, гризла уривки смутку поеми мого тихого, непорочного, безгрішного серця.

Казка-надія про рятунок коней вмирала так тихо, мов шум смерек, спочатку розповивалася, розгорталася, розпускаючи свої пасма по всьому тілу, бо віра калиною підіймалася у совісті; мов сонце, що розповиває своє світле тіло над приспаною мріями землею...

Здавалось, що чорна глиняна гора давить напружені до нечуття м'язи і що я знаходжуся в кориті, у якому в дитинстві купала нас мати – мене і Людмилу. Корито переповнилося, перетворившись в глибоку ріку, яка душила, втомлювала тіло, потім приколисувала, мов материнська пісня, і знову придушувала...

...Незримі пальці наближались до тремтливого тіла, а він Чорний Нічник, вишкіривши гнилі зуби

та показавши червоні гидкі ясна, пробелькотів насмішкливо: «Хочеш жити?.. Говори! Говори!.. Ти того!.. Говори!!!».

...в очах потемніло...

...води все несли тіло...

Його звуки змішувалися з уривками питань, проникнутих крізь пелену совісті, крадькома пробиралися в наповнений жахом куточок серця і по-материнськи, як колись в дитинстві мати, картали: «Де ти ходив, шибенику?! Куди?.. Ходиш, як тіло без душі!.. Вчора ти сидів захищений в лісі, а мені ні з ким сльози поділити, нікому води занести, нікому нарубати дров, потішити. Старого ще понесло по хліб до Сигота... Прийшли «ті»... Петро і Фідріх, забрали Людмилу... Казали: «Повернеться... Не бійся, жінко.. Великій Імперії треба допомоги...» Вір їм... А ти ходиш, ховаєшся... Навіщо ти народився на світ Божий?!..»

Вода гралася, посилаючи свої маленькі хвилі поміж побілілі, набряклі подряпані пальці.

...Та навіщо кличуть і мене?..

...Я їх дожену...

Тут так приємно... купаю ноги у воді... хай відмиються, рани хай стягнуться, бо черевики, – мара б їх забрала! – такі вузькі. Ноги спухли? І то може бути... Намочити б черевики... Ой, ні, потім як добіжу до гори, звідтіля в долину? Дуже тяжко... Мабуть, туди пошкандибали мої друзі... Ага... Ні... Та як би ні?.. Туди... Піти б і мені, ні?.. Будуть шукати... Ще й з собаками...

...Легенький вітерець шовковою рукавичкою вдаряв у щоки, приємно охолоджував тіло...

Вода хлюпотіла, вдаряючись в берег, перехилила своє прозоре тіло через каміння, занесене безна котрої весни в ту долину; смереки сумували, посилаючи тужну пісню до лагідного неба, приголублюючи сирий і чистий подих землі, і все здавалося єдиним смерековим царством...

Стільки думок в людини, покаліченої далекими дорогами, що можна б ними море перегадати. Тоді все вихором крутиться в голові... Встаєш, ховаєшся від неприємностей, а вони тебе переслідують, штовхаючи в спину: «Йди, ступай!..» Ти йдеш. А куди, або навіщо, для кого, – не знаєш! Не знаєш, на чію користь?.. Та ж сама думка стає знаком запитання на кожному повороті, стринутому на дорозі життя. А ти їй відповідаєш: «На нічию!..»

(Далі буде).

Марія ЧУБІКА

ВІД ПОЛАМАНИХ КРИЛ ДО ВИСОКОГО ЛЕТУ

(Оповідання)

(Продовження з № 232)

Ранком наступного дня повідомила маму, тітку та професора про їхнє одруження. Після обіду, щасливі, як пара ластівок, подалися на село.

Машина скоро долала відстань між містом і селом. Напівбезлисті дерева, немов вітаючи їх, погойдували своїм віттям. Жовто-багряний килим, витканий сухим листям, стелив їм дорогу до рідної хати.

Де-не-де зеленіла нездолана першим морозом трава, біля хат цвіли останні осінні квіти, звеселяючи пізньоосінній пейзаж.

Валентин з цікавістю оглядав навколишність та вдихав на повні груди чистого повітря. Поринув спогадами у своє дитинство, у село, в якому вже нікого із рідних немає.

Невдовзі доїхали. Яринка представила свого нареченого матері і тітці. Щасливі жінки не змогли стримати сліз радості, які струмочками котилися по зморшкуватих обличчях. З усього, що знали від Ярини і що розповів згодом про себе Валентин, що він порядний молодий чоловік, з яким Яринка буде щасливою. І це для них було найголовніше.

У великій кімнаті на них чекав накритий стіл. Чого там тільки не було! І курятина, і відбивні та фаршировані котлети, різні фруктові та овочеві салати, млинці із сиром та джемом, тістечка і багато іншого.

Довго опісля прощалися, втирали непрохані сльози, сумували і раділи одночасно.

Верталися вечором, коли небо прикрили зорі, які блищали й мерехтіли, немов бажали молодим щасливого сімейного життя. Місяць усміхався до них із висоти, і під його сяйвом сухі листочки, що падали на землю, зірвані осіннім вітром, подобали на метеликів.

Ще кілька днів Валентин пробув у місті, і вони встановили день їхнього весілля. Це буде суботній день після Великодніх свят, тобто на початку квітня у тому самому ресторані, в якому відбулися їхні заручини.

Вечором відвідали свого опікуна і запросили разом відзначити таку визначну подію. Професор був веселий, щасливий, і їм здавалося, що навіть помолодшав на кілька добрих років.

Скоро минали короткі зимові дні. От уже на порозі і Новий рік! Валентин запросив Яринку до Відня, де вони чудово провели Новорічний вечір в одному з кращих ресторанів столиці Австрії.

Немов у казці виглядало місто, оздоблене різнокольоровими електричними гірляндами, звучала музика, веселий гамір людей, які зустрічали Новий рік на вулицях міста.

А молода пара пливла під музику. Очі їхні сміялися. А зближені чисті серця калатали, сповнені прекрасним людським щастям.

– О, яка краса! Яка я щаслива, дякую тобі, любий! – сказала дівчина, тулячись до нього.

У відповідь отримала гарячий поцілунок. В ту мить почули дзвони курантів, вибухи відкритих пляшок шампанського і веселі вітальні вигуки на різних мовах.

– З Новим роком, коханий!

– З Новим роком, кохана! – прошепотіли і цокнули бокалами з вином, і знову злились у поцілункові.

– Хай буде на щастя, здоров'я, порозуміння і довгі роки подружнього життя! – сказав Валентин.

Опісля подзвонив своєму батькові, разом привітали його.

Пробігли-проминули і Різдвяні свята, а з ними і відпустка. Молодята повернулися на роботу. Як же важко було їм розлучатися, але вони знали, що скоро будуть разом.

Домовилися, що кожного дня розмовлятимуть по телефону та інтернетом.

Зклопотані кожен своєю роботою і підготовкою та покупками, не зчулись, як пролетіли дні. Настали теплі весняні дні. Розцвіли бриндушки, підсніжники та інші вісники весни, а берези починали гордитися своїми зеленими косами.

(Закінчення на 32 стор.)

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

НЕЗНАЙОМКА У ФІАЛКОВІЙ СУКНІ

(Новела)

(Продовження з № 232)

11.

Вийшовши з кабінету хірурга Папоротяну, якого повідомив, де може знайти свою дружину, Пабло Ронішоряну зайшов до холу бібліотеки і запропонував дівчині з газетного кіоску поговорити разом з ним. Погодилась відразу, що знову розчарувало його. Бажав зустріти жінку, яка б відмовила йому, бажав страждання і справжнього кохання...

Повечерявши в одному з найдорожчих ресторанів міста, перейшли до нічного клубу, де пили фруктові коктейлі і танцювали до опівночі.

Пабло цілував її в уста, гладив по грудях і стегнах, а вона міцно тисла його член. Збуджений, запропонував їй піти до готелю.

– Чому не до тебе? – запитала дівчина.

– Так ліпше, – шепнув їй на вухо.

– Ти, одружений? – здивувалась.

– Все місто знає, що Пабло Ронішоряну – холостяк, – весело промовив Пабло.

– Тоді хто в тебе вдома? – настоювала дівчина.

– До себе запрошу іншим разом, – пробував заспокоїти її.

– Ні, або тепер, або ніколи! – відповіла рішучим голосом.

Що мав робити? Боявся, що вдома вони застануть Корнелію, і тоді «тримайся, Пабло!». Дівчина пішла розлючена і просила більш не шукати її, а він зняв номер у готелі. Приймаючи душ, довго мастурбував, це заспокоїло його, і він заснув спокійним сном.

12.

Лука прокинувся весь в поті, розплющив очі, але скоро заплющив їх знову. Його сон був настільки реалістичним, що не хотів більше прокидатися. Снилось, нібито незнайомка у фіалковій сукні прийшла до нього, але не подзвонила, щоб відчинив їй, а прослизнула, як привид, крізь замкнені двері, зайшла прямо в його спальню... красивою і сумною та почала роздягатися.

Він бажав її більш, ніж міг собі уявити. Бажав

обняти її, але боявся, що як торкнеться її тіла, вона зникне.

Роздягнувшись догола, жінка лягла поруч нього в ліжку, почала пестити і цілувати його тіло. Речі в спальні міняли колір, все ставало яскравим, блискучим, осліплюючим... після чого повільно зникало, він наче впадав у транс...

Проникав у неї то з ніжністю, то з насильством, вона приємно стогнала, стогнав і він, стогнали разом, коли досягали оргазму... упривали, відпочивали і починали знову, це була солодка агонія, з якої він не бажав прокидатися. І все ж таки прокинувся.

Це був всього лише сон, – подумав, знову розплющуючи очі, і раптом завмер... На білому шкіряному кріслі лежала спішно кинута фіалкова сукня. Приємний контраст.

«Її сукня! Це ж не сон!..»

Але де ж вона?.. Поруч нього не було нікого. Піднявшись з ліжка, серед спальні побачив пару жіночого взуття. У той же час почув, як хтось у ванній кімнаті включив душ.

Щасливо посміхаючись, наблизився до дверей, довго вагаючись, натиснув на ручку і відчинив... Враз з його горла вирвався жахливий дикий крик, і він, знепритомлений, повалився на підлогу...

13.

У себе вдома Пабло, напевне, ще лінькував би в ліжку, перекидаючись з одного боку на інший, а так, в готелі змушений був прокидатися. Згадав про зустріч з видавцем, якого не долюблював.

– Та, чо-о-орт з ним! – позіхнув, вмикаючи телевізор.

«Сьогодні вранці, около п'ятої години, був знайдений мертвим у своїй квартирі сорокадворічний письменник Лука Ністоряну. Смерть настала від серцевого нападу. Сусіди почули сильний крик, подзвонили по швидку допомогу і вибили двері квартири. На жаль, лікарі прибули на місце події і констатували смерть письменника...»

(Закінчення на 32 стор.)

ВІД ПОЛАМАНИХ КРИЛ ДО ВИСОКОГО ЛЕТУ

(Продовження з 30 стор.)

Згодом і яблуні завітчались біло-рожевим цвітом, який наситив повітря своїм ароматом.

От і настав цей важливий день. Радісний, веселий день!

Після реєстрації шлюбу в загсі всі весільні попрямували до церкви, де молодята перед Богом і людьми дали клятву бути чесними і вірними, шанувати і любити одне одного все своє життя.

– Яка гарна пара! – чути було із гурту людей.

Після вінчання подалися до ресторану, де у колі родичів і добрих друзів провели незабутній вечір, який надовго запам'ятається всім, а молода пара збереже його у своїх серцях.

Медовий місяць провели далеко від батьківщини і повернулись загорілими і відпочилими.

Валентин повернувся із Відня і почав працювати у групі батька разом із молодією дружиною. Разом вони добивалися успіхів, і незабаром слава про їх високу компетенцію розійшлася всією країною.

Я та Гафія – постарили на кілька років, а молода сім'я збагатилася новими членами: близнюками Олександром та Олександром.

Валентин та Яринка не уявляли собі життя без дітей.

– Материнство – ось справжнє щастя для кожної жінки, і не просто щастя, а майбуття, бо в дітях ми продовжуємося, – часто говорила молода жінка.

Тепер я більше часу проводжу тут, у них, допомагаю по господарству. Гафія часто хворіє, а Ярина і Валентин її доглядають.

Професор Мінкулеску передав свій скальпель молодій лікарці, дочці Ярині.

Сусіди денно бачать його разом із малюками і дивуються його зміною. Помолодів на кілька добрих років, став балакучим, веселим. На обличчі сяє щастя. І щастя це взаємне: він ошчасливив двох добросердечних сиріт, а вони його. Багато років жив самотнім, як билина в полі. Тепер у нього є сім'я, є для кого жити. А життя – найдорожчий скарб, яким Всевишній Господь обдаровує людину.

Велике людське щастя стало найкращими і єдиними ліками для професора та його опікунів, які піднялися так високо.

НЕЗНАЙОМКА У ФІАЛКОВІЙ СУКНІ

(Продовження з 30 стор.)

Переляканий, переключив на інший канал, де літературний критик Георгіце Тудореску говорив про велику втрату, якої зазнала румунська література через смерть геніального романіста Луки Ністоряну...

– Господи! – крикнув і почав одягатись.

ЕПІЛОГ

На похороні Луки фотограф Драгош Йонеску підійшов до Пабла і простягнув йому конверт.

– Ти казав, що він просив фотографії з презентації своєї книги, – кивнув головою у бік труни.

– Ах, так, хотів бачити їх, йому сподобалась жінка у фіалковій сукні, яка сиділа у другому ряді між мадамою Чімпоєру та Віктором Зурбаджіу, я сподіваюся, що ви зняли свого головного редактора...

– Ха-ха-ха, – коротко засміявся фотограф. – Вони вже появились у вчорашньому номері, і в сьогоднішньому теж, якщо ви не помітили?

Пабло хотів відповісти, що не читає таку «цибульщину», як газета Зурбаджіу, але стримався і відкрив конверт. На всіх фотографіях стілець між пані Чімпоєру та Віктором Зурбаджіу був порожнім.

Відчув, як мороз побіг по його спині, але скоро взявся в руки і підійшов до Віктора Зурбаджіу.

– Дуже добре пам'ятаю! Ні, ніхто не сидів між мною і пані Чімпоєру, я дійсно хотів запросити сісти пана Альбічану з радіо, але думав, що дама тримає стілець зайнятим для кого-небудь, тому і покпала на нього свою сумку, – запевнив його Зурбаджіу

Всі направлялись до виходу кладовища, позаду залишилась могила, покрита вінками. Могила відомого письменника Луки Ністоряну.

Пабло озирнувся. На мить йому здалося, що біля могили стоїть жінка у фіалковій сукні... красива і сумна...

Дзвони Довбуша

(Закарпатська легенда)

Одного разу, за панською роботою, помер бідний чоловік, а його жінка пішла до пана просити якоїсь допомоги, щоб чоловіка поховати.

Пан сердито відповів:

– Яка ж мені користь ховати голодранців? Хіба за це подвійно мені відслужу!

– А дітей на кого залишу? – з горя вимовила жінка.

– Як нема на кого, то потопи їх, – байдуже сказав пан.

Жінці стало боляче, і вона випалила:

– Ой, немає на вас Довбуша, щоб його добре запам'ятали!

Пан не відізвався, а другого дня бідну жінку жандарми до крові скатували.

Лежить бідна, стогне, а раз лиш до хати заходить незнайомий хлоп і питає:

– Чи правда, що піп узяв корову за похорон?

– Ой, правда, ще й яка! – бідкається жінка.

– А то чи правда, що вас пан звелів побити?

– Ой, звелів, громи би його побити! Ще казав і дітей потопити.

Тоді незнайомий чоловік вийняв гаманця з-за пазухи і сказав:

– Ось маєте, невісто, гроші, купіть для дітей одяг та хліб, підшукайте собі корівчину, а з паном я вже сам порухуюся.

Жінка до сліз зраділа, питає:

– А ви що за чоловік?

– Я той, котрим ви пана налякали.

Відтоді в тому селі, де жила вдова, лячно стало панові жити. Раз лиш каже він до своєї жінки:

– Знаєш, небого, Довбуш може нас бідними зробити. Мусимо тікати звідси...

А в пана був наймит, що називався Довбушук. Йому пані звелів зготувати фіру, щоб увечері бути в Рахові. Хлопець погодився виконати панське веління, але поставив і свою вимогу:

– Добре, пане, я піду, лишень будьте добрі зі мною розраховуватися за роботу.

– Як вернемось, то все тобі заплачу.

Наймит помітив, що пан хитрує, бо все майно порозносив поміж своїх сусідів.

Однак хлопець подумав собі щось і погодився рихтувати пана у дорогу. Невдовзі вже всі дорожності пана були на возі. Зверху присіла товста жінка зі своїми двома дочками.

Далеко за селом, серед темного лісу, наймит зупинив коней. А пан на слугу:

– Іване, чого серед лісу зупиняєшся? Жени швидше коней, поки видно, щоб ліс щасливо перейти.

А Довбушук спокійно:

– Пане, ти наївся й напився, а худобину теж потрібно накормити.

І підкидує коням сіна та посвистує:

– Іване, не свищи, бо ще Довбуш може почути!

– Довбуш мені не страшний... А зі мною чесно вирахуйся, бо, бігме, лиш свисну, і Довбуш зараз буде тут!

Хоч як пан трясся над грішми, зачувши про Довбуша, налякався ще більше. Мусив виплатити слугі все, що належало, ще й просити, аби той їхав.

Слуга пообіцяв усе зробити, але наперед прикриває пана та його сім'ю плахтою. Пан опирається, а слуга толкує:

– Ховаю вас. А як Довбуш з'явиться, скажу, що везу скарб.

– Іване, такого не говори, бо тоді Довбуш захоче подивитися скарби. Ти краще скажи, що до Рахова дзвони везеш.

Довбушук згодився:

– Я скажу так, як пан радить. А як Довбуш не повірить, то най сам спробує.

Пан ледве промимрив:

– А як?

– Ну, прямо так, – радив Довбушук, – як тебе Довбуш ударить палицею, тоді ти не кричи, як той дурень, і не плач, як дитина, а дай голос великого дзвона. А коли твою панію досягне, то най тоншим голосом обізветься. Доньки – ті вголосяться замість малих дзвонів.

Пан зітхнув трохи легше, а пані з доньками, як учули про Довбуша та його буки, ще більш налякалися.

Нагодував Довбушук коней і везе панську родину під плахтою. Далеко в лісі гугає грізним голосом:

– Стий! Я Довбуш! Куди дорогу тримаєш?

– А ти не бачиш, – відповідає сам собі вже своїм голосом, – дзвони везу до Рахова.

– Дзвони? – знову по-довбушівськи каже. – Хотів би я почути, чи файний мають голос.

Уперішцив палицею по панові, а той і озивається голосом великого дзвона.

– Бом-бом!

– Ов, файний голос, – прихвалив слуга і тут же потягнув пана ще раз. А тоді й дружину панову посягнув:

– Бім-бом! – озвалась та.

– І цей голос мені любиться, – каже слуга. – А тепер ще й малі спробую.

– Дзень-дзелень, дзень-дзелень... – задзвеніло під плахтою.

– І ці нічого, але великий мені найбільше сподобався, – примовив Довбушук і ще кілька разів сягнув пана похребту. Коли вчув, що пан ледве бомкає, каже своїм звичайним голосом:

– Добродію Олексо, ти вже чув голоси дзвонів, то прошу залиш їх, бо ще порозбиваєш...

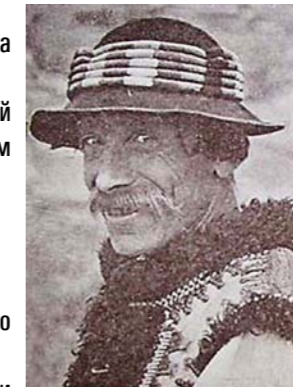
І крикнув на коней:

– Вйю, черногріві!

Від їхав, зняв плахту, а панство ледве дихає. Пан нічого й не здогадується, стогне й дякує Довбушуківі:

– Ей, Іване, якби ти не впросив Довбуша, то я богу душу віддав би.

А Довбушук лише посміхнувся на те, радий що провчив панів.

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ

ПЕРЕМОЖЦІ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 232)

Репетиції мішаного хору української гімназії, звичайно, відбувалися після вечері. З великою радістю і захопленням спішили на них учні, і не тільки, бо в хорі, керованому М. Митринюком, брали участь й інші особи, як, наприклад, священник Іван Хортік – чудовий тенор і диригент Лужанського хору, викладач Оріся Хортік – чарівний альт, шкільний бухгалтер Г.Уліч – чудовий баритон, учень місцевої школи мистецтв.

Хористи щиро любили і поважали свого керівника і наставника, який, у свою чергу, вкладав душу в цю роботу. Нерідко після репетицій учні ще довго обговорювали нововивчені пісні, свої успіхи і невдачі, частенько мова заходила і про їхнього керівника Михайла Митринюка, яким всі без винятку захоплювалися. «От, музикальна людина, – говорили вони, – за який інструмент візьметься – на всякому загради може». «Такого талановитого диригента ми й не снили». «Таке враження, що він скоріше прожив би без води і харчів, аніж без музики». «А який людяний, як заступається за нас, як дбає про нашу підготовку і майбуття!» І таких відгуків було безліч. А подібні розмови, перенесені із школи в кінмати учнівського гуртожитку, частенько тривали допізна.

Для здійснення всіх об'єктивів навчання українська гімназія потребувала доброго викладача математики. На заклик відповів професор Андрій Сливка, який зразу взявся до праці і, виглядало на те, що обрав-таки вірний шлях, бо нездовзі його робота з учнями дала плідні результати, що особливо було помітно на різних конкурсах, олімпіадах, а згодом високого рівня підготовка дала не одному з випускників українського ліцею можливість вступити у вищі учбові заклади економічного і педагогічного профілів. Так само віддано і щиро, як і викладач Сливка, працювала і його дружина у шкільній бібліотеці.

На кафедрі фізики і хімії був призначений професор Опанас Новосівський, він же виконував і обов'язки директора. Його викладання дало не менш хороші результати, бо немало випускників ліцею продовжили вивчення цих предметів у вузах, іншим же ця підготовка дала можливість працювати на різних підприємствах.

Роки минали, учні підросли, недавні підлітки стали юнаками і юначками. Настав останній навчальний рік гімназії, вкінці якого десятий клас поділився на дві групи. До однієї входили учні, які мріяли продовжити навчання у вищих учбових закладах. Вони залишилися в ліцеї, тобто перейшли в одинадцятий клас. Серед них були: Іван Боднарюк, Іван Крайла, Ярина Лазарчук, Дмитро Марущак, Іван Марущак та Шандор Мойсюк.

Учні, які бажали швидше закінчити навчання і піти працювати, увійшли в склад четвертого курсу Української педагогічної школи. Серед них були: Юра Кімпан, Олекса Ковач, Анна Герлан, Юра Герлан, Іван Лібер, Іван Мойсюк та Федір Попович (класний керівник: Анатолій Лозинський; учительський колектив: Костянтин Драпака, Рахілля Драпака, Наталія Оленчук, Микола Кошман, Андрій Сливка, Іван Сингалевич, Михайло Митринюк, Йон Бирці, Дмитро Мелешков; директор педшколи: Михайло Митринюк).

1950-ий рік. Це були важкі часи, коли при повній відсутності підручників педколективу доводилося докладати титанічних зусиль, аби навчання проходило нормально, коли над Сігетом ще не розсіявся дим від пожежі на харчовому складі, якого підпалили ще під час війни і якого ніхто не збирався гасити, коли населення боролось із хворобами, які зазвичай супроводжують таке нещастя людства, як війна.

Звичайно, що в таких умовах уроки сані-

тарного виховання мали надзвичайну важливість. Викладав їх лікар Мелешков.

Маючи не тільки педагогічний хист, але й великий лікарський досвід, здобутий у важкі воєнні і повоєнні часи, він швидко завоював повагу і зацікавив учнів своїм предметом.

– Я розумію молодість, вашу енергію, вашу амбітність, – звернувся він якось до учнів випускного курсу педшколи. – Невдовзі ви розійдетесь працювати по школах. Вам доведеться зустрітися з різними труднощами, бо хоч від Дня Перемоги минуло вже 5 років, та війна ще не скінчилась. Нам усім ще довго треба буде боротися з її наслідками. А хто буде мати ближчі стосунки із дітьми і родичами, як не ви, учителі? Хто має більшу можливість вникнути у душу і серце дітей та їх родичів, як не учителі? Тому моїм завданням є дати вам знання і вміння, які допоможуть вам не лише захистити своє здоров'я, а й здобути авторитет і, головне, стати корисними для людей в тих місцевостях, де ви будете жити і працювати. Розуміється, що ви не будете виконувати обов'язки лікаря, але деякі елементи санітарного виховання будуть обов'язковими для вашої роботи.

Учні дуже любили слухати лікаря Мелешкова, особливо коли він розповідав про різні складні випадки із своєї практики, а таких у його житті було немало. Якось він розповів про свою роботу в Полянах, де якраз у той післявоєнний час лютувала епідемія тифу, ще більш підсилена злиднями. Розповів, як і з якими труднощами довелося лиш йому і кільком санітарам боротися з хворобами, коли про збідоване населення, здавалося, забули всі держкерівники. Тоді хтось із учнів спитав, чому він обрав працювати саме там, у Полянах, де ситуація насправді була дуже складна. На що Мелешков відповів: «Лікарі – це особлива категорія людей, які зобов'язані бути там, де люди борються з хворобою, зі смертю».

Іншою важливою ділянкою шкільного виховання були фізкультура і спорт. Як уже згадувалось, уроки фізкультури викладав професор І.Бирці, який займав цю посаду від самого заснування школи. Уроки відбувалися у великому спортивному залі згідно з шкільною програмою.

Стосовно спортивної діяльності взагалі треба відмітити, що в школі діяло багато спортив-

них секцій, якими займався не лише викладач фізкультури, але й молодіжна організація.

Одною з найперших була заснована волейбольна команда, яка складалася із учнів старших класів. До її складу входили: Марущак Дмитро, Боднарюк Олекса, Кімпан Юра, Лібер Іван, Олександр Мойсюк, Іван Мойсюк та ін. Дуже часто цю команду запрошували на різні змагання чи такі просто на дружні матчі. «Виклики на дружній поєдинок» надходили і від військового комісаріату, і від ліцею ім. Драгоша Воде, і від Санітарного училища, і від Ліцею лісництва та інших.

З часом матеріальна база зростала, що давало ширші можливості. І невдовзі учні української гімназії почали брати участь у різних спортивних змаганнях, як шахи, футбол, гімнастика, легка атлетика та інших.

Згодом український ліцей міг уже пишатися своїми призерами на різноманітних навчальних і спортивних змаганнях, серед яких були: Кіфа Андрей із Кривого – олімпієць по математиці; Пряла Юра із Рускови – учасник шахових конкурсів; Король Марія із Кричунова – учасниця спортивних змагань з легкої атлетики, особливо кросу.

Знамениті успіхи мали учні українського ліцею після прибуття на кафедру фізкультури професора Дениса Онищука, який відзначився не лише у спортивній галузі, але і як український письменник, член Спілки письменників Румунії.

Беручи до уваги, що Український ліцей в Сігеті був заснований 1945 року, а приміщення своє здобув тільки 1946 року, перед його керівництвом і учительським колективом стояло дуже важливе і важке завдання, а саме створення матеріальної бази і моральних умов для повноцінного навчання українських дітей. Вони, практично, «починаючи з нуля», мусили пристарати необхідні для школи меблі, обладнати навчальні лабораторії, забезпечити дидактичний матеріал і приладдя.

Якщо сьогодні оглянути всі ці події на тлі тодішніх умов, можна з певністю сказати, що ці люди своєю самовідданою працею зуміли перемогти всі несприятливі обставини, а їх здобутки – це безцінний внесок у збереження українства Румунії.

(Далі буде).

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

НЕБИЛИЦІ З ДІДУСЕВОЇ СКАРЬНИЦІ ЛІСОРУБСЬКІ ПРИГОДИ

**ТОВАРИШ
МІХАЙЛО ПОПОВИЧ**

– Доки були мадари – нам хліба давали, як прийшли товариші – не було муки на книші, а як прийшли комуністи – не давали істи, – часто говорив дідусь, після чого уточнював: Тото пуста брїхня, бо такого добра, як при комуністах, ні було, ні буде... Товариші, ото були люде, не фіглі! Уміли дати решпект робутникови, не як давно жиди, вадь ади тепер патрони (підприємці) вaledні, робиш цілий місяць, а не знаєш, за што робиш, ци тя уплатят, ци ні. А давно ще й такого було, што наміс грошей прийде пуліція та тя уб'є добре, вадь запре на тиждень у арешт, бо каже: накоїв єс шкоди, із-за тебе має пан утраток! Вай-вай-вай, кулько було такого... А як прийшли товариші, записали нас у партідул Мунчітореск Ромин (Румунська робітничка партія), дали нам черлені леджітмації (квитки), та і ми уже партідні – товариші з товаришами! Ге, ге, добре було. Ідеш у роботу, де хоч, хоть у який бутин, стат ти даст білет на машину (поїзд) дус-инторс (туди і назад), не пuste, дуйдеш у ліс, а там маґазин, повен добрені: м'ясо, солонина на долонь затовста, масти доста, муки, цукру, рішкаші (рис), фасуль, ріпи, гороху, а конзервей та джемуля, раз якого загадаєш... Рубай, печі, вари та пакуй у себе, кулько хоч! А одержу... уберут тя запусто, як пана, ні не є што говорити: чізми (чоботи) «Аґріпи», тепер не є таких чізем із гумію, шалопети (комбінезони), у зимі пуфайки (ватники) та шуби, капішони та каски на голов, ще й ґаті та тріковки памутові (фланелеві),

штримфлі (шкарпетки) бав'яні, а спати у бараках теплих із вілонями (світлом) та з радійов, вадь із телевізором, пораз у суботу увечері прийдуть та ти крутят кіно, спиш собі, як боєр (баярин), припочіваєш, минут два тижні – форшуш (аванс), минут ще два – лікідаре (зарплата), коли май було такої добрені, як при товаришах?..

А як ти штос не надяку, йдеш та мельдуєш на партід: нам не дали ото вадь ото, а товариші партідні шлуть контроль, а контроль забіжит мижи кірони (начальники), як половик мижи кури, горе їм души!

Тямню, раз єсме робили у Тиргу-Жіу, паркет (ділянка лісу) у панті (схилі), рампа далеко, трактор са ісказив (зіпсував), а ще до того із апровізіонаре наміс того, аби нам прислали ланци та пилники до «Дружбей», прислали нам до «Уралу». Такі ходиме суєтні, што раз, ішли бих на сектор, та як пуйдеш піші тилько кілометру, дес сорок. Ждеме, раз через три дни уйшов «Бучаг» за бутугами (колодами), ми натер'хали (навантажили) та наказуєме

шоферови, аби уйшли меканіки потокмити (ремонтувати) трактор та й аби із апровізіонаре нам услали другі ланци та й пильники, а сесі най сей наб'ют у... Боже, ня прости!

Ми ждеме, а ото – ні сла ні пула, через другі три дни убіжит оден анджінірь із «Газиком» та до нас:

– Сидите, а продукції ніякої, запусто хліб істе, неваловшники! – розкрічавса на нас.

– Тадь, пане, дивітса – так і так, – кажеме ми, але ун ні слухати не хоче. Уліз у мотор (машину) та бренькнув сей на сектор.

– А Бог би го побив! – залаєв Міхайло Попович. – Покажу я єму, на чум світ стоїт. Та лагодит раніцу (мішок).

– Де йдеш, Міха', – звідусе єго.
– Та де, йду на партід шукати правди.

– Но, коли так, то ідеме і ми із тобов, не лишеме тя самого, – кажеме ми.

– Як собі хочете, – каже Міхайло, але видко по нему, што радий.

Зубралисме са та ідеме, переспалисме у одного чоловіка, устали

Гаврило Глюк «Лісоруби на вахті миру». Полотно, олія. 1950 р.

раненько, а на другий день на полудни заходимо у бірови. Ми всі убрані по-руски, а Міхайло у нових шалопетах, у чізмах, мустяца (вуса) пудкручена, як у Сталіна.

– Де пани-товариші? – звідусе портаря (вартового).

– Та ади, зубралиса на шідінцу (засіданя), шідінцуют.

– Заходьте удну, зараз і я зайду, – каже нам Міхайло.

Ми зайшли, а дес так через фірталь заходит і Міхайло, а ми мало не остовпіли!

У Міхайла на шиї висит краватка, всі шефи повставали, кланяються, всі просят сідати, а ун дивітса на них сердито і єде у задний шор, утіґас ірку (зошит) та клайбас (олівець) та ніби зачінає писати, але не пише нічо, бо не вмів писати.

Шефи дивлятса на него та перешіптуютса, думают – ун якийс товариш-пан із партіда. Та перед тим, як мали кунчати шедінцу, просят го до слова, бо ун, коли заходив, удну записав са на слово.

– Має слово товариш Міхайло Попович!

– Товариші, зашто б'єте сміх із товаришу робутнику?

Шефи увалили очі одні на других, та пожовтіли, як вуск.

– У Великум Витую трактор уже тиждень як не робит, а меканіки б'ют фотбал.

Якийс дурень із апровізіонаре услав ланци та пилники до «Уралу», а їм гія до «Дружбей», а сес цуцлик із продукції кричіт на них, што не є продукції! – справив Міхайло перстом на анджініря, а тот мало са не забив пуд ступ.

Тогди деректор дав ордин, аби нам скоро дали істи у кантині та спаня, а на другий день дав мотора, аби нас увіз у паркет, дав усе, што гія та й меканіку, аби потокмили трактор, такі були товариші, а тепер, горе души лісорубам із патронами!

Лариса ЯКОБЧУК БЕВКА

«КОМЕРСІЯ З ПЯТИКОЮ»

(Бувальщина)

Перший жид прийшов до Русь-Поляни приблизно, в другій половині вісімнадцятого століття, його звали Дувид. Прикочував Дувид на покритому возі із хандибов, тобто із шкапов так, як кочують цигани. Із собою привіз і сім'ю – жінку та двох жиденят. Прийшли вони із Галичини, із Прикарпаття, долиною річки Черемоша, долиною Тиси прибули до Вишавської Долини, а звідти прошибнулися в тихенький на той час куток – Русь-Поляну.

На возі привіз Дувид і бочку нафти, тобто чистого лямпового гасу для освітлення. На межі села мешканцям, тим, що зустрічали чудатого бородача із покритим возом, подарував безплатно по збанчикові гасу та по одному кічкикови. Навчив людей, як потрібно вживати газ та кічик для освітлення. До того часу полянці освітлювали хатку опайцем із вискубленого буряка або редьки, в який наливали овечого жиру (лою) та ставили милч, тобто гніт. Виявив Дувид і лікувальну силу тієї рідини, що мастять нею суглоби проти гостецю, проти ревми, мастять попід ніс проти глистей, мастять рани проти інфекції, проти корости. А запах рідини віддаляє і гризунів від домовіства.

До решти полюбили полянці та кривлянці ґазду Дувида. Признали його та його сім'ю своїми побратимами і дозволили поселитися в Русь-Поляні, ще й побудували єврейові салашину (колибу). Не в селі, а край села на зарінку, біля річки, там, де працював і «фірис» (водопильня) біля старого діда Баї, та пізніше Ончіка Штефана.

Незабаром прикипів і другий транспорт двома возами. А на тих возах, крім лямпового гасу, привезли Дувидові брати і горілку та вино. Так воно порядилось, що протягом недовгого часу Зарінок, Бая стали заселеними братами Дувида та їхніми прилавками та стойками. Був побудований і перший більший болт та коршма, під одним дахом. В коршмі загримили музики, співи, галас, гульки...

навіть і бійка між руснаками.

Полянці, як і сьогодні, були богобійні люди, а пан отець і він не спав та людеј навчав. Наводив на Божу дорогу. Вчив людеј зневажати коршму, минати її. Таким способом в коршмі припинилися гульки, а пятаку було названо «чоркусим духом», а тютюн «чоркусим димом». Коршма спорожніла і ґешефт не йшов.

Установили жиди, що там не все в порядку, що слабне комерсія із пятакою. Запросили пораду від братів, що зісталися на Галичині, від розумаків. Запросили науки від своїх.

До Дувида в гості прийшов значний чин – рабин із міста, від біля Посполити. Що і про що радилися брати, того не відаємо, ані старенькі нам не казали.

На слідуючий день скликав ґазда Дувид полянців та кривлянців на дюлиш. На говір та на пораду.

Зголосив Дувид, що на зібрання, порадиати полянців прийшов «великий» чоловік, учений, Богом присланий. Що хоче показувати із полянцями та кривлянцями.

На собранії чужинець, рабин, сказав:

– Гой, люди добрі! Повірьте! У Булехові упала из неба вогняна куля, а на тій кулі було написано святими та золотими азбуками таке: «Ближиться страшний суд, пусто токмете та пусто причете маєтки, а що ваше? Те, що вікористате та шо віп'єте!»

Від того часу коршма стала невмісною. Наповнена не лишень мужчинами, але і челядь із люльками в зубах, пили та гуляли до білої днини. Валялися ярками, як свині. Галасували, навіть і буйкашилиси, а пятаку годь було довозити.

Пили полянці та кривлянці та гайнували, поки всі землі пропили. Долинські рівні землі та й не лише. Що їх подарував король, а потім пан Кошут, були проґайновані та прийшли у власність євреям.

Дитячі сторінки

Бойчук РОМАН

ЛЕГЕНДА ПРО ОСІНЬ

Колись, дуже давно: коли у світі панували мир і гармонія, а замість людей Землю заселяли Боги, зароджувалося чимало цікавих легенд... Як ось, наприклад, ця: загадкова, барвиста, як і сама її героїня, легенда про Осінь. І так, почнімо...

В одному чудовому мальовничому куточку Землі, який в ті часи вважався центром всього всесвіту, зустрілися богиня достатку Абунденція і бог дощу Дацбог. Молоді, ще зовсім юні боги закохалися один в одного, і, отримавши дозвіл від головного бога Зевса, з'єднали своє кохання і поселилися на Золотій горі. І народилася у них чарівна, золотоволоса дівчинка, яку вони назвали – Осінь.

З кожним роком дівчинка робилася все гарнішою і гарнішою. Її доброти дивувалися всі. Добре серце Осені та її неймовірна врода зачаровувала усіх богів-юнаків.

Проте, настав одного разу у всесвіті переверот, землю почали заселяти прості смертні люди, і головний бог Зевс змушений був переселити всіх богів на гору Олімп.

Також Зевс мусив створити зручні умови для життя смертних, і дав кожному зі своїх підлеглих богів відповідне призначення. Так богів Сонця – дарувати людям тепло, зігрівати Землю; Посейдону – панувати над усіма океанами й морями... Кожен бог мав своє чітке завдання. Батьки красуні Осені також мали свої призначення: Дацбог – мав завдання поливати дощем землю і цим самим допомагати своїй коханій дружині богині достатку Абунденції збільшувати врожайність усього рослинного світу, що сприяло достатку смертних людей.

Все було добре: люди жили своїм життям, народжували і ростили своїх дітей, а боги допомагали їм у цьому.

Ще зовсім молодим та юним богам Зевс

також доручив невеличкі завдання. Так, молодій красуні Осені було доручено у відведений в році період, а ми його сьогодні називаємо “Осінньою порою”, зафарбовувати у жовто-гарячий колір листочки на деревах та кущах. В свою чергу, одному з молодих богів-юнаків – Вітерецю доручив зривати ці, наче золоті, листочки і кружляти їх у ритмі «осіннього вальсу».

Бог Зевс строго-настрою заборонив своїм богам зближуватися із звичайними смертними людьми, обмеживши їхні взаємовідносини лише допомогою. Проте, неймовірною вродою юної богині Осені зачаровувалися як боги-юнаки, так і юнаки серед людей.

Осінь і гадки не мала, що юний бог Вітерець, син Посейдона та богині Віхоли, був таємно закоханий в неї. Можливо, якби вона знала про це, то не сталося б того найстрашнішого, що чекало попереду ще зовсім юну красуню богиню. А сталося те, що в неї закохався і смертний!

Простий хлопчина із звичайної селянської сім'ї був до нестями закоханий в Осінь. І своїм гарячим серцем молодий хлопець все ж зумів добитися взаємності почуттів від красуні Осені. Осінь переступила закон Зевса і покохала смертного.

Юнак зробив те, чого не встиг зробити молодий бог Вітерець: він зізнався у своїх щирих та гарячих почуттях юній богині і у нагороду отримав взаємну любов Осені. Вітерець же дуже ревнував та виношував у своїй вітряній голові страшний план – занапастити смертного юнака. Проте, Вітерець ще був надто юний та слабкий, щоб це зробити.

Красуня Осінь настільки сильно любила свого смертного, що готова була зректися звання богині... І з цим проханням попрямувала на саму вершину Олімпу до головного бога

Дитячі сторінки

Зевса. Зевс уважно вислухав Осінь, і на раді Старійшин-богів було вирішено задовільнити прохання закоханої Осені. Відібравши титул богині, її вислали з гори Олімп на землю, прирівнявши до звичайних смертних. Осінь стала такою ж людиною, як і її коханий.

Вітерець же не міг з цим змиритися і продовжував виношувати задум смертельного замаху на життя молодого хлопця...

Закохані Осінь та юнак зажили щасливим земним життям під покровительством олімпійських богів. Лише ревності бога Вітереця створювали, на перших порах, незначні та все ж таки перешкоди у житті молодого хлопця. Невгамовний Вітерець жбурляв у нього різного роду речі, які тільки були йому під силу. А поскільки сили його ще були надто малі, то і шкоди як такої він йому завдати не міг.

Йшли роки. Осінь народила своєму чоловікові трьох гарненьких та здоровеньких синочків, яких вони назвали Вереснем, Жовтнем та Листопадом. Усі вони були дуже схожими на свою люблячу маму – такі ж гарні; і на батька – такі ж сміливі.

Проте за ці роки і Вітерець набрався сил і вже давно не був тим Вітерцем, що лише

зривав з дерев листочки, він став зовсім могутнім Буревієм, під силу якому було навіть викоринити столітнього дуба. Разом із силою вітереця виросла і його ненависть до чоловіка красуні Осені. І ось одного разу, коли молодий батько трьох синів та люблячий чоловік своєї дружини Осені пішов у ліс по дрова, потужний Буревій вирвав із корінням велетня-дуба і, піднявши його високо у повітря, з неймовірною силою своєї ненависті жбурнув у чоловіка Осені, забивши його на смерть.

Вітерець-Буревій своїм жахливим вчинком зрадив довіру Зевса і за це був жорстоко покараний – розлючений Зевс ув'язнив його у підземеллі на віки. Саме тому ми сьогодні чуємо чимало про такі страхітливі стихійні лиха, як землетруси. Це розгніваний на весь світ і на весь Олімп Вітерець ніяк не вгамується у підземеллі, борсається, пробує вирватися на волю.

Красуня Осінь, дізнавшись про страшну смерть свого коханого, день і ніч лила гіркі сльози, які для її батька Дацбога здавалися нескінченним проливним дощем. І лише її рідні синочки Вересень, Жовтень та Листопад допомагали їй жити на цьому світі.

Зевс не міг спокійно дивитися, як страждає молода мати без свого чоловіка і вирішив повернути їй титул богині і разом з синами забрати назад на гору всіх богів Олімп.

З того часу Осінь знову почала фарбувати у жовто-гарячий колір листочки дерев та кущів, а її сини Вересень, Жовтень і Листопад перекинулися на окремі місяці і стали невід'ємними часточками своєї матері – красуні Осені.

Осінь та її сини перейняли від богині достатку Абунденції частину обов'язків та почали дарувати людям врожаї, вирощені і допілі під золотим сонцем та регулярно підліті Дацбогом. Так і досьогодні ведеться, пора, коли на землі панує красуня Осінь із синами Вереснем, Жовтнем і Листопадом, вважається найщедрішою і найбагатшою.

Дитячі сторінки

Іван ФРАНКО

Абу-Касимові капці

(Казка)

III. ЯК АБУ-КАСИМ ПЕРШИЙ РАЗ ПОЗБУВСЯ СВОЇХ КАПЦІВ

Оттаке добро здобувши,
Про товариша забувши,
Абу-Касим страх зрадів.
Щоб всі бачили, що справив,
Цінну бутлю він поставив
У вікні, де сам сидів.

Сам він взявся міркувати,
Як би відпразникувати
Славний сей здобуток свій?
Дать на боже? Учту справить?
Ні, про се й не думав навіть.
«В лазню я піду як стій!»

Дім як слід позамикавши
І за пояс ключ заткавши,
В лазню почалапав він.
Тут за вступ прийшлося платити,—
Плюнув, буркнув щось сердитий,
Мовби гризти мусив хрін.

В лазні служба вже пильнує:
Той у нього капці ззує,
Сей знімає драний плащ,
Третій ноги натирає,
Той щось в крижах направляє,
Аж хруснув у спині хрящ.

Поки там служебні руки
Скупаря беруть на муки,
Мажуть, правлять, місять, труть,

Аж підходить звільна к ньому
Друг один – чи то скупому
Він таким здавався бувъ.

Привітались, розмовляють,
Сеє-теє споминають.
Далі друг сміятись став:
«Абу-Касим, любий друже,
Тії капці – час вже дуже,
Щоб ти інші капці мав!»

Глянь! Се ж дійсніі почвари!
Їм нема в Багдаді пари:
Кльоци шкіряні якісь!
Ти ж бо чоловік маючий,—
Справ собі як слід папучі,
В кандалах отих не лізь!»

«Правда, друже! – Касим каже.
Я вже й сам не раз, аякже,

Про те думав, як на гріх.
Але знаєш людську вдачу,
Як старі ті капці бачу,
То мені щось жалко їх.

Так уже я з ними зжився!
А як добре придивився:
Таж вони ще добрі скрізь!
Що ж їх дурно викидати,
А новії купувати?
Се ж нерозум! Бога бійсь!»

Поки так балакав Касим,
Аж до лазні входить разом
Пан багдадський судія.
Кинулись до нього слуги:
Сей роззув, тюрбан зняв другий.
«Я натру! Обмию я!»

Абу-Касим аж озлився
І спідлоба подивився
На лизунство «подлих» слуг
Та й пішов у лазню живо,
А за ним глядів жартливо
Той його нібито друг...

Був там довго чи коротко,
Паривсь гірко чи солодко,
Сеє вже не наша річ,
Доста, що суддя ще в ванні
Кляв на слуги окаянні,
Як наш Касим вийшов річ.

Вийшов з лазні, одягаєсь...
А де капці? Оглядаєсь,

Дитячі сторінки

Але капців ні сліду!
А на місці їх блискучі,
Ще новісінькі папучі
Хтось поклав як на біду.

Абу-Касим усміхнувся.
«Хитрий друг мій! Як звинувся!
Сам немов мене ганьбив,
Та заким я вимивсь в парні,
Він взяв капці незугарні,
А папучі ті купив».

Так-то хитро Абу-Касим
Виміркував серцем ласим
І повірив в догад свій!
Швидко вдяг свої онучі
І обув нові папучі,
З лазні драла дав як стій.

Та хоч дав він з лазні драла,
Вслід за ним біда вже гнала,
Мов за жертвою змія!
Ось, чортів спімнувши копу,
Виліз, наче рак з окролу,
З лазні сам пан судія.

Вийшов з лазні, одягаєсь...
Де папучі? Оглядаєсь,
А папучів ні сліду!
Замість них для осолоди
Два капчиська, мов колоди,
Хтось поклав як на біду.

Пан суддя був дуже строгий,
Наробив як стій тривоги:
«Хто мої папучі вкрав?
Хто для насміху й наруги
Сі проклятіі капцюги
Замість моїх тут поклав?»

Страх і трепет по всій лазні!
Шепти, мови невиразні...

Далі скрикнули всі враз:
«Ах, се ж Касимові капці!
Певно, трясця його бабці,
Він же й обікрвав тут вас!»

Зараз хопивши палюги,
Вздогін скочили два слуги.
Абу-Касим і не снів,
Що за ним біда йде спішно!
Він в нових папучах втішно
Вже до дому доходив.

А втім, крики його гадку
Перервали: «Дядьку, дядьку,
Зупиніться! Стійте, гов!»
Став мій Касим, озираєсь,—
Се хлоп з лазні наближавсь,
Весь задиханий прийшов.

«Дядьку Касим, Аллах з вами!
А там в лазні пан за вами,
Пан якийсь знатний питав.
Конче хоче вас пізнати.

Се, мабуть, купець багатий,
Бо нас двох по вас післав».

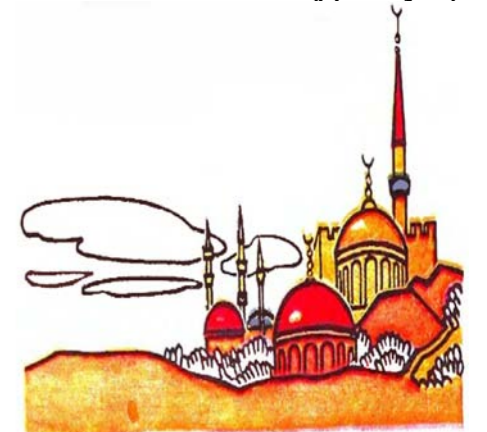
Абу-Касим здивувався,
Веселенький поспішався,
Думав добрий зиск найти.
В лазні він вступа пороги,
Коли, бач, суддя тут строгий
Як не крикне: «А, се ти!»

Ти се, дрантавий злодюго!
Гей, візьміть, зв'яжіте туго
І в тюрму його заприть!
І здійміть мої папучі,
А капчиська ті вонючі
До карку йому вчепить!»

Тут мав лазню Абу-Касим!
Не пішло йому се плазом,
Що приятель жарт зробив.
Що вже плакав і кланявся,
Толкувався і зайнявся,—
Пан суддя трохи не бив.

Мусив Касим наостатку
П'ястрів видобути десятку
І судді ввіткнуть в кулак,
Щоб минути злої казні.
Так-то змитий, з тої лазні
Видобувся неборак.

(Далі буде).

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

УРІВКИ З БУДЕННОГО ЖИТТЯ

* * *

На сігетській вулиці, яку всі звуть Жидівською, на кожному будинку, над дверима магазинів висять різні вивіски англійською, німецькою та італійською мовами. Один з ровенських газдів, задерши голову, крокує від дверей до дверей, шукає «апатику» і бурмоче під носом:

– Де у фени пропала апатика? Дес туй була. Бог би їх побив із мадярами, бо таке понавішали, што не трафиш у апатику!

* * *

– Муй Петро – одна біда коло хижі, – скаржитися своїй кумі Митриха.

– А муй Василь – ще гурша біда, кумо, – відповідає та.

– Кожний мужчина – біда на голову жоні, але як бих сей увішали біди на плут, кожна свою біду би ухопила, – вміщується в бесіду стара Семениха.

* * *

– Купіт, паночку, грушок, солоденькі, як мід (мед), а дешевенькі, як вода, – пробує переконати бабуся старенького, як і сама, панка, що зупинився біля її кошика з грушами.

– Та, – махнув рукою той, – взяв би, але ні зуба в роті, голі ясна.

– Та грушки мнякі, як гуно, якраз на ваші ясна, паночку.

* * *

– Йой, кумо, што меме говорити про Василю з улиці Фірітькалової? Ото є одна гіцканка, одна курва перефутана, одна... одна терорістка!

– А што ото є терорістка, кумо?

– Та што, ще ня звідуйте, ади така, як Василю з улиці Фірітькалової!...

* * *

– Гей, Василю, я тобі дала ріпи (картоплі), я тобі дала сала, я тобі сметани та масла дала, а ти, ади у Франзелки уфистіла, што у мене верети мурані (брудні).

– Та й бо, Марі, я ем була сердита, бо ти казала на ниві у Митрихи, што я неваловшна, а я, коли сердита, хоть ми надари, хоть ми насери, ізім тя, як малину, та здрунджу тя, як блоштицю!

* * *

Коли в селі «куми» розплескали язиками, що Петро Колибишин тігається (кохається) з Анною Миколцьовою, «бо ади, Петро шофер та має грошей доста», бідний Миколцьо, зустрівши Василю, Петрову жінку, вибухнув гнівом:

– Василю, дай сей чоловікови біди, бо аж ні, я му дам!

* * *

– Егей, – егейкнула стара Одоля, – дівки від весни до кінця літа моляться в церкві:

«Дай ми, Господи, файного та доброго мужа, коби богач, коби рогач та і теща чесна», а вже коли наступає осінь, то перехрещуються швиденько та шепчуть: «Коби який такий був, лиш би хліба роздобув...».

* * *

– Верхнянські молодіці, весною, гілкають вулицями: «Іду капусту садити!», а осінню, потихонько: «Йду капусту купити», такі ото наші молодіці, – хитро сміється вуйко Грещук.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Микола ЛУКОМЕЦЬ

ПОДІЛИЛАСЯ ДОСВІДОМ

(Гумореска)

Повернувшись із відпустки на роботу, продавщиця Надія Іванівна надібрала у підсобці незнайому милу дівчину.

– Валя. Я тут на практиці, – відрекомендувалася незнайомка.

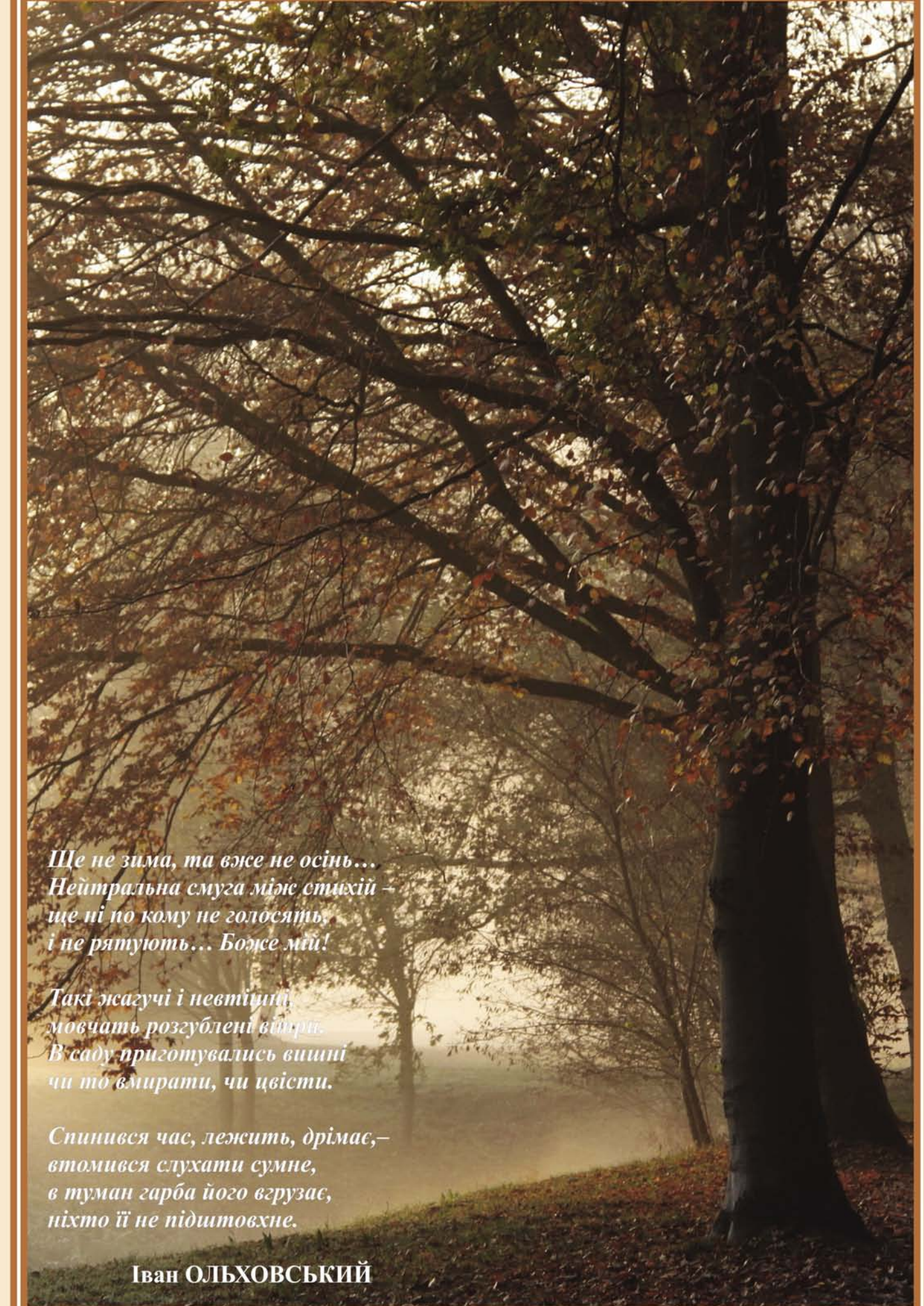
– На практиці?! – задоволено перепитала Надія Іванівна, поправляючи перед люстерком зачіску. – Це ж чудово! Вважай, тобі поталанило – можеш перехопити дещо корисне. Хоч і в мене: як-не-як, а майже двадцять років роботи продавцем – це дещо значить. Можу й зараз дати деякі настанови... Як кажуть, мотай на вус. Перш за все, Валю, маєш пам'ятати: у нашій справі найголовніше – ввічливість. Ти його, покупця, обважуй, обраховуй, здачею обділи чи всучи залежаний товар – все це із ввічливістю й приязню. Облапош, але при цьому усміхнись мило, і він піде задоволений, мов мільйон виграв. Ще і вдома розповість, як гарно обслуговують у магазині, що на розі стоїть. А якщо трапиться в'їдливий якийсь, негайно ж погоджуйся, вибачайся, клянися, що випадково, заміни придбане, а на інших відіграєшся. Проте дітей і пенсіонерів обраховувати не раджу. Це особливий контингент. Малих мати обов'язково проконтролює, чи не обдурили дитину, прибіжить, наробить репету – не відмиєшся. Старі – самі собі контролери, бо кожна копійка на обліку. Й за ветеранів суворо перепадає. Інша справа – парубок із дівчиною: тут г'ав не лови, поряд із нею він щедрий і, окрім неї, нічого не бачить. Тож роби, що хочеш, можеш відігратися за пенсіонерів і дітей... Обов'язково враховуй можливість покупця. Він, хоч який розумний, не може одночасно слідкувати за вагами й усно рахувати. Ось тут спостерігай, любя. Якщо очі втупив на ваги, обраховуй, якщо не дивиться, обважуй. Це все лиш на перший погляд складно, а з часом у звичку входить. Не забувай постійно контролювати виторг. Маєш у касі лишок – негайно зніми. Краще недостача, ніж лишок. Виявлять – пришиють, що обраховувала покупців, можна й роботи позбутись. На штучний товар бажано вести окремих зошит, де зазначай, скільки

чого продала, яка справжня ціна і сума. Корисно для самоконтролю: бачиш – прогнала чи виграла. Але цей «чорний» зошит не давай нікому: досить суттєвий матеріальний доказ. Найкраще носити його при собі... Що стосується викладки товару, то ходовий якісний товар викладай на задньому плані – його й так побачать, а сумнівний виставляй просто під носом, щоб у очі впадав, візьмуть через не хочу... Цінники, коли ціна залякла, не чіпай, лиш упала ціна – не поспішай міняти, півдня старими покористуєшся – і вже маєш навар. Якщо налітають перевіряючі, не розгублюйся і не скупись – без конверта чи торбів з делікатесами щоб не пішли від тебе. Згодом навіть попередять, що мають прийти. Застерігаю: поскупишся – дорожче обійдеться... Ось такі основні моменти нашої роботи, Валю. Згодом розповім іще про деякі дрібниці, але згодом... А тепер, Валю, розкажи що-небудь із того, чого вас навчають у торговому.

– А я не в торговому, – уточнила дівчина, – у юридичному навчаюсь. Це податкова направила до вас.

– Ой лихо, отак опростоволоситись! – вигукнула продавщиця, ударивши руками об поли від розпачу.

*Ще не зима, та вже не осінь...
Нейтральна смуга між стихій –
ще ні по кому не голосять,
і не рятують... Боже мій!*

*Такі жагучі і невтішні,
мовчать розгублені вітри.
В саду приготувались вишні
чи то вмирати, чи цвісти.*

*Спинився час, лежить, дрімає,
втомився слухати сумне,
в туман гарба його вгрузає,
ніхто її не підштовхне.*

Іван ОЛЬХОВСЬКИЙ